

ԳԵՐՊ. ԻՎԱՆՏԻՈՍ Վ. ԿԻՐԵՂԱՅԵ
ԱՐԲԵՐԱՅԻՆ ՏՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ
ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԱՆ ԱՐԲԱՅ ՄԻԺԱՐԱՅՆ ՎԱՆԵՑԱՆՈՅ

Ծն. և ճրագրում
1893 Փետր. 14

† և Ծ. Զինով
1921 Դեկտ. 1

ԿՐԻՐԵՂԵԱՆ ԱՐԲԱՆՃԱՅԻ

ԵԱՐԴԱՆԻ ԳՍԱԿՆԵՐՈՎ

ՄԵՆԱՍԻՐԵԼԻ և աստուածարեայ Հայր մը, տնձ մը
անդադական և հոյակապ, կարծես տաճանաւոր անմահանորս, երկրի վրայ
իր կեանք ու խրախոյս իր որդիներուն, յեղախորձ խնայող զմեզ, անորք
հիւանդաւթին մը յանկարծահաւ հարուածով շարժումն մը մէջ աւերեց իր
զրեթեւ գորտար գոյութիւնը: Մինչև վերջին սրհնդ հասաւ և բռնաւոր իրեն
ուղղուած խօսքերուն, չբնապատում իր որդիներէն ու ծանօթ մտերիմներէ,
զօրացած Ս. խորհուրդներով և առանձին օրհնութեամբ Ս. Քաջանայապե-
տին՝, փակեց իր աչքերը Ս. Զեւոնի հախառն բլրայ վրայ: աչքեր՝ միշտ
սեւեռուն իր սրտանկի կողեակին, որ չուտով սխտի բանար իր առջև դռները
նորոգ փառքերու, մինչ տարայ ինք անանց փառքին:

Մարեցաւ անգարը և երջանիկ, նման աստղերու ըլլաին՝ արեծաղին,
ու իր հոգին, գուարթ և մանկացեայ տխոր կերպարանքին ներքին, մարճեցաւ
մեզմէ անապատ այգի մը տնիւթ սրայծառութիւններուն մէջ, որոնց հեռազեւտ
տեսութիւնը ժամանակէ մ'ի վեր իմաստեցայցած էր իր մարմնոյն առաւ
գաւթիւնը: Մեռաւ ան, բայց իր հետ մեռցաւ մեր կեանքն ալ, ինչու
զերեզման, բայց իր հետ տանելով մեր սրտերն ալ, և մեզի մնաց իր
կորստեան ցաւը՝ իրր ամենամեծ իրականութիւն, որ դառնապէս կը խցէ,
կը զգամք իմպիւնայլ մեր գորտ ինքներուն, նուազիլ մեր կիճաւ քայլերուն:

1. Ար շորեւած էր իր Պետական Գորտուցար ծիր, Աստուարիի հետեայ հեռազրով, «Ս.
Հայրը ցաւով կ'իմանայ ծանր ճիւղակուրիներ այց Արքեպս, Արքային ու կ'առաջի իրեն
խնկրուած Աստուարեան Օրհնարիներ»:

և, իրակ մնացած յետին նշխարներուն տաճի, երբ իր պատկերը կը նորոգուի մեր մէջ, կը ջանամք զայն աւելի սեղմել մեր կարծրին, անով արծարծել կրակը մեր պոեթեան և ոգիին, և եթէ կարելի ըլլար, իր մնացեալ նշխարներն իսկ թաղել մեր սրտին մէջ, իր կեանքն աւելի զգալու համար, բայց սհա իր մահամերձի չրթումըն թաւած օրհնութիւնը կու գայ իր անսպառ զօրութեան գրոյմը կնքել մեր ճակտին վրայ: Հոր մը օրհնութիւնն է՝ յախտնականութեան յեմէն, որ ջահի մը պէս պիտի բացափառի իր սիրելի կզղիին վրայ, գրտական իր անմեռ հոգիին:

Սանդարմոց Ս. Զեմնի

ՆԵՆՍՍԻՐԱԿԱՆ ԳԻՇՆԻՐ

Ծնունդ, աղետական բնասնեայ (1888), Տրապիզոնի
Կիւրեղեան ազգասոճմին, գեռ փոքր կը վաղէ Ս.
Ղազար ինքնածին յաւարութեամբ, ու հոն կը կառու-
րեալգործէ ուսմանց հետ իր աղետալուք նկարագիրն
այ, Քահանայութենէն վերջ յետ կարեար ծառայութիւններ կատարելու
փանքին մէջ, 1868ին կ'անցնի Մարտա-Ռափայեղեան փարձարանը, Հ. Ալի-
յանի տեսչութեան միջոց, Հայոց Նահապետը ճանչնալով իսկոյն իր աջակցին
ձիրքերը՝ իրեն կը յանձնէ փարձարանին ուսումնական և նիւթական գործերը,
հոյնակս երբ 1870ին Գ. Արմաշի Հ. Ալիյանին կու գայ հոգերէն ստրկելու,
սա ցոյց կու տայ անոր իր օգնական փարձարանը, Հ. Ալիյան՝ խնձ և
փաստակաւոր՝ չափով կ'առանձնանայ 1872ին փանք և փարձարանին փարչա-
թիւնը կը յանձնուի իր աջակցին՝ Հ. Ի. Կիւրեղեանի, Նոր տեսալք նոր
եսանդեամբ կը պնդի փարձարանին բնծայել աւելի հոգով և աւելի գերաւ-
տիճան բարձրութիւն, գիտնալով աշակերտներն իրեն ձգելու արուեստը կը

ջանայ իր անկեղծ բնութարանովեամբ և բարեւեր վեհովեամբ իր իսկ նկարողիբը սուղարեկ անմեղ սրտին մէջ:

1876ին կը վախճանի Մխարանովեան Աբրահայրը, Գերայ, Գ. Հիւրմիւզ, և Բնագնանրան ժողովը նոյն տարւոյ Օգ. 2ին Հ. Կիւրեղեանը կը կոչէ Աբրայովեան պաշտօնին, զոր տկամեց կը բռնադատուի յանձն առնուի:

Տարի մը վերջն ուղ Հռափմայ մէջ Հաստայ Տարածման Ս. Ժողովի Գահերեց Դիր. Ֆրանքիէն Տրոյանուպոլի տխուրատուր Ալքեղեանոյրս կը ձեռնադրուի: Տակաւին Ժամանակն և հոգիները յազեղ էին ազգային կրօնական խնդիրներէն: Բայց ինք սիրող խաղաղութեան և բարեւորութեան, Մխարանովեան գեղը ձեռքն առնելով կը ջանայ ստեղծել անդարձ փրճակ մը՝ առաջնորդող պոյծառ, ազազայի մը:

Մամուսի ամկողմին մէջ

ԱՐԱՅՈՒԹԵԱՆԸ ԳՈՐԾՈՒՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Իր ոյժն և ուղին կը սպասէ միանգամայն անտեւտական, գրական կամ գաղափարական ու յարողչական ամէն մտերուն մէջ: Տնտեսական բարեօք փրճակ մը տնեւէն տեւի ձեռնառ նպատակը կը համարուի միւս ճիւղերուն մէջ զարգանալու համար, և Նորինտիր Աբրահայրը, խորապէս բմբանող այս ճանապարհեան, մամուսը փոյթ կը տանի անճշմեղ ու ճոխացնել Մխարանովեան հասոյթներն ու կարգաւորները, և յարմար առիթը ներկայանալուն անձամբ կը գնէ Ս. Զեմանի և Աղբոյի Գիւղաղանացիեան գրաստիպոյրեր:

Իր գլխաւոր ուժն և նպատակը գրական զարգացումն էր, կեանք՝ և կարելի է ըսել, մասամբ կռիւին վաճառականութիւններու: Նախակարգէն և ըսել, մասամբ կռիւին վաճառականութիւններու, և զինք պէս արգէն աջակցած Հ. Բողոքատունի գրքերու տարագրութեան և զինք իսկ մըրած իր ամբարած գրաւորները արտադրելու, հիմայ արբայովեան տակայն կը պակսէր տարագրութեան նիւթական միջոցներ, Գերայ, Կիւրեղեան մեկնեալ մը կ'ըլլայ Հ. Ալիշանի, իրեն միջոցաւ, ըստ կը տեսնեն Նախապետի մեծահասար Տեղադրութիւնները, Լիւրակ, Այլաբաս, Սիւսանի Սիւսանի:

Մերոյ Քննական Գիտութեանց զօրավիշն կ'ըլլայ զանմալ մշակողներուն, և ստորոյնէ կա. սոյն Արտեսանից և Գիտութեանց Հ. Քաջմանի երկհասար բառարանները: Կը ճշնի անպաշտ քարձրացնել գիտութեան մակարդակը, կ'ոգեալէ և կ'արխացնէ երիտասարդ փանտիանները իրենց նպատար բերելու փանտիան և միանգամայն ազգային այս զարգացման: Համալսարանական գոնէնն ալ կը բանոյց անոնց ստճեւ, նոյնպէս աշակերտաց ուսումնական ընթացքին տեղի բարձրացում կա. սոյն Համաճառատար՝ կառավարչական գալրացներու: Ինքնին իր բաղմուրաց օրերուն մէջ ժամեր և փայրիկաններ կը հնարէ փաստակերտ եկեղեցական երաժշտութեամբ, մանրակրիտ ուսումնաւորութեամբ ձեռագիրներու, կը քննէ և կը ճշտէ շարականներու խաղերը, կ'ուզէ եկեղեցական երգերուն ընծայել իրենց նախկին ուղղութիւնն և փայլը: Արդիւնք իր այս աշխատութեանց՝ կը հրատարակէ Ժամակարգութիւնը նմա- նութեամբ հին ձեռագիրներու խաղերուն, և յետոյ ԱՅՆԱՆ ԺԱՄԱԿԱՐԳԻՆ ու ԵԱՐԱԿԱՆՔ, երկու շքեղ գոհարներ ստորագրութեան և ճաշակի: Միանգամայն « Քաջմանից »-ին մէջ կը հրատարակէ իր կատարած հետազոտութիւններն և քննութիւնները՝ նկատմամբ հայ եկեղեցական ձայնադրութեան: Բայց այս մեծղի հասարները հրատարակելու համար փոքրին ստորանք անբաւական կը նկատուէր, պէտք էր բարեփոխել և կատարեալացնել անոր մեքենական կողմը՝ եւրոպական նորահար գործիքներով: Աս եւս չի վրիպիր Գերայ, Արքաճօր աշխրեւն, և ստորանք քիչ ասուննէ կրնայ ստանալ համապատկեր հաշակ:

Գրականութեան համընկեր կ'ընթանայ գաւառաբաւութիւնը և դուշէ տեղի ազգեցելը ժողովրդեան մը ուշայն վրայ: Գերայ, Կիրքեղեան ստանձին գարգաւանք մը կը սառնէ ծագկառի հասակին համար, որոնցմով չըմպաւ- ստան անցաւցած էր կեանքին մէկ մասը, անոնց կրթութիւնը իր որովն միակ բաղձանքը կ'ըլլայ, կը նշմարէ անկարելիութիւնը հին ծրագրով յա- ուսմելու: Բերայի և Քաղկեդոնի վարժարաններուն մէջ, մինչ եւրոպական բոլոր ամեն ինչ կը պայծառացնէր, ուստի կը բարձրացնէ զանմալ, Այսպէս Քաղ- կեղան քիչ ասուննէ լիկեւն մը կը դառնայ և Բերայ իր ստորական փրճակէն կ'եղէ: Գերայ, Արքաճօր հայեալքը կը դարձնէ նաեւ տեղի հետուն իր ծննդավայրը, ուր արդէն իսկ կանխելն սուսն մը կանգնած և տեւրած էր, իր ճիգերով և ճարտարութեամբ կը վերահիմնէ նոր մը՝ ընդարձակ ծրագրով, որ զարգացնէր պատանիներ ընծայէ ազգին: Կը հաստատէ գալրացներ, անտեսական մեծ գոհարութիւններով, Պարախակի և Նիկովիդիոյ մէջ, կը խորհի նաեւ բուն Հայաստանի համար եւ, ու ճիւղեան Եզրիկապոլսին հոփանիին տակ Տարօնի մէջ ալ կը բանոյց տեղական գալրացներ, Ամեննէ վեր ու կարեւոր կը մնար Մուրաթ-Պափայեղեան վարժարանի բարձրացման ծրագիրը, այնպէս որ կարենար համալսարանական ուսանողներ ընծայել: Գերայ, Կիրքեղեան համոզիկը և խառնալով այս գաղափարին՝ զայն գործադրել կա. սոյն և իրաւիցի թեալաւորէն կ'ընդունի տեղութեան լիկեւնին հաստա- րակցութեան մեծաշնորհը:

Գալրացներու կից կը կառուցուին փանտաւններ, և անկարելի էր որ բարերար ազգեցուիին մը չկատարէին քարոզչական տեսակետով: Մանա- ւանդ իր արքայութեան օրով փոքրին կը արտին Նիկովիդիա ու Պարախակ և մինչեւ իսկ Պարսկաստանն, որ սակայն կը վերջանայ հոն զրկուած վարդա- պետին նահատակութեամբ:

Անդիշատակ խնայու չէ նաև բարբ սնն ծառայութիւնները զոր կատարած է վեհեակի յաղգին համար, Պատարխարգներու բացակայութեանց միջոց, լնչպէս և Աթմաին պարտադրութեան չըջաններուն, որ երկար ամիսներ ու երբեմն երկու երեք տարիներ կը տևէին:

Երկրորդ կեանք մը բարբակեղ նախքան իր նպատակին՝ պարտաքին, յառաատնէինց արբայական տարիներ անընդհատ զոհուած իր Մխարանութեան զարգացման և սպայճատութեան, տմեռամեծ կռիւնքն է որ պիտի բարձրանայ իր յիշատակին: Այնտակամ ու վեհ, նուրբ մարմ և խոխանցող, վառահանկատ ու խոհական, սիրուեցաւ տմեռնն ու վախազարձ սիրելց, իր կերպարանքն իսկ տմեռամեծ գիւթանքն էր հրապուրելու. ընդդմադի իր հոգիներն անդամ, կերպարանք մը որ սիրուելու և յարգուելու համար եղած էր: Մեծ ու հայր բողմախ հարստակներու, եղբայրական սիրով զգուեց զամենը ու մինչև ուղած թի մանկութիւնն տնեցաւ, ժպիտ մը, զուարթ խաղ մը, խառապէս զգացաւ էր իր մէջ կրօնական ներշնչումը ու վառական զարթարականը, իր ամբողջ ետնութիւնը հիմնած էր անձին տարնաչեակ և խմորձ մտածութեան վրայ: Փառքն ու շքեղութենէ չըջառատեակ, արեղայի խխախտըր զգեստն էր իր միակ զարդը: պատուաւած զանազան տէրութեանց չըանչաններով անանց զուարճութիւններով կը զրօնուէր:

Պերպ, Նիսիսեղիամ լուսանկ, 1921ի աշնան

Անդրդուելի հաւատարմ, վառահատուածային բարութեան ու արգարութեան վրայ, մինչև վերջին փայրիկներ սպառելը Անոր վճիռներուն, և իր հոգեզմայլ ազգիսցի հոգիով նկատած պիտի ըլլայ՝ իրեն այնքան կախալին խոխման պահէրուն, այն կշառաւառ ձեռքը որ հաւատարապէս կը պատմէ ու կը վարձատրէ: Սիրտ մը տաշարուն և տակայծ միայն իր վաճաքին և Մխարանութեան սիրով, և Մխարանութեան արդի ետնութիւնն և դպութիւնը իր հոգիով, իր նիւթակնով, իր անդամներով ծնունդ կարելի է նկատել և արդիւնք իր ջանքերուն, վառն զի ներկայ Մխիթարեան Մխարանները, բացի երեք վճի, հայրերէ, ամբողջ իրան ձեռնադրուած են: Հաւ կը գնենք անանց անունները, վախճանածներն ու միաւին հաշուելով:

† Հ. համադատայ Սափարեան, Հ. Յովսէփ Մարգարեան, † Հ. Բարսեղ Սարգիսեան, Հ. Սերովբէ Արտապահեան, Հ. Դանիէլ Ստեփանեան, † Հ. Կիւրայեան, Հ. Աթմա Տիւրգեան, Հ. Մկրտչէ Մարամբուշ, Հ. Գաբրիէլ

Հաճապեալեան, Հ. Գեորգ Գալեան, Հ. Սահակ Դադարեկեան, Հ. Գովհաննէս
 թորսեան, ՝ Հ. Էփրեմ՝ Ռափայեկեան, Հ. Անանիոս Գանապճեան, Հ. Գալոր
 Տիրցեան, Հ. Պոլոս Գափիմանեան, Հ. Աւետիք Գաղեկեան, Հ. Հմայեակ Դար-
 կիկճեան, Հ. թաղէա թոփմանեան, Հ. Անդրէաս Վարդարսեան, ՝ Հ. Սաւ-
 փան Սարրեան, Հ. Անանի Մնացեան, Հ. Եղոսարդ Սիրանեան, ՝ Հ. Կա-
 ըապեա Արրեան, ՝ Հ. թոփման Էփանեան, Հ. Մովսէս Դադարեան, ՝ Հ. Աղեք-
 սանդր Մանուկեան, Հ. Խորեն Սինանեան, ՝ Հ. Սարգիս Գովսէփեան, Հ.
 Էփրեմ՝ Արաւամեան, Հ. Լաւոյի Տոյեցի, Հ. Վարդան Հալոսնի, Հ. Դիանե-
 սիոս Գաղաթառեան, Հ. Սիմոն Էփրեմեան, Հ. Արմէն Դաղիկեան, Հ. Սուրբ

Մասնա Ս. Զեմնի Ամբարանցի

Էփրիկեան, Հ. Լեփե Պապիկեան, Հ. Փիլիպոս Կատիկեան, Հ. Գովհան Ա-
 դեր, Հ. Քերովրէ Զրաքեան, ՝ Հ. Վրթմանէս Ռաւսեան, Հ. Դերսէս Տերա-
 ցեան, Հ. Սահակ Տէր-Մովսէսեան, Հ. Ալեքսիս Գովսէփեան, Հ. թեկար
 Սիրանեան, Հ. Դերսէս Անդրիկեան, Հ. Քենիկ Եամանուճեան, ՝ Հ. Կարապետ
 Տէր-Սահակեան, Հ. Գարսիմէն Սասարեան, Հ. Սիլվիո Պասարեան, Հ.
 Տիմոթէոս Տէր-Կիւրեան, ՝ Հ. Պոլոս Գաղաթառեան, Հ. Դուկոս Քիւրեան,
 ՝ Հ. Արաւամ՝ Ավետեան, Հ. Դեանդ Տոյեան, Հ. Գարեգին Լաւարեան, Հ.
 Վրթմանէս Խանապէսեան, Հ. Գալորսոս Քաղարքեան, ՝ Հ. թոփման Ռա-
 տոյեան, Հ. Գրիգորիս Այաթեան, Հ. Մովսէս Գանասեան, ՝ Հ. Լեւոն Աթ-
 ճեան, Հ. Դադար Սրապիմեան, Հ. Կիւրեղ Քիւրաքեան, Հ. Մանուկ
 Դեանդեան, Հ. Սրապիմ Ռաւսեան, Հ. Աղեքսանդր Տեղեմեան, Հ. Գե-
 ոսկ Ռաւսեան, — Ընդ առնելը 68 հոգի:

Մենք առնելն ինչ որ ենք կը պարտւիք իրեն, ինչ իր ձեռքերուն
 միջոցաւ փոխանցուց, զերապոյն նկարագրին հետ, փանակման ձեռքն ալ ինչ
 միտքանութեան կեանքը, Միակ միտքորդ, վերջին տարիներու, մեր նախ-

նեակայ յիշատակներուն և հո-
գիւնն, արժեքոյց Մխիթա-
րայ մեծաթեան ու սրբա-
թեան գազափարը, իր մէջ
ճառագայթելով մխիթարեան
երկզարեան յոյսերու և ցոյ-
քերու պայծառութիւնը:

Երբ հիմայ կը սղանք զին-
քը, լացի և սղբերու մէջ իր
կերպարանքը աւելի սրբադ-
նեակ ու վեհ երեւոյթ մը
կ'առնէ, և իր արեւեր զլու-

Թափօրին մեկնումը ամառամեղմ

Ս. Զեմնի ջեփորախումը

խը կ'երեւի մեզ բոլորում
սրբաթեան և փառքի լու-
սադրակով, մահաւան ոչնչա-
թեան մէջ անեղծ կեանք մը
կ'ուրուարի, մահաւան խա-
ւարին մէջ երանութեան լու-
սանոցակ լոյսն է որ կը բոցա-
փայլէ, կեանք մը մաքրա-
զարդում փշտելով ու սա-
ռապանքներով ապահով
առաջնորդած պիտի ըլլայ
զինքը յաւերժութեան սրբա-
րանը:

Ս. ԶԵՆՈՆԻ ՄԱՏՈՒՅԱԾ ՅԱՐԳԱՆԲԸ

Իր մահաւան յաջորդ սրբ Ս. Զեմնի հազարաւոր
ընտելութիւնը, ծեր, պառաւ ու մանկիկներ, կը խառնէ
Մխիթարեան ամառանոցը իրը ուխտաւորի մը, աղօ-
թելու ծնրադիր հայ Էպիսկոպոսին առջի և համարերու
անոր աջը, վերջին յիշատակ մ'առննալու անկեղ իր
քով, սյնքան սիրում էր ժողովրդէն, յարգում և
սուրբի համբաւ ստացած, Այս պատճառաւ կը ստիպուինք ամառանոցի պը-
թառեղիին մէջ հանդէսնել երկու օր, մարմինը եպիսկոպոսական զգեստներով
հանդերձաւորում, ժողովրդեան փափաքին յաղորդ սաղաւ համար:

Սակայն Ս. Զեմնի կ'ուզէ հաւաքաբար ալ հանդիսաւորապէս ընծայել
հայ Էպիսկոպոսին իր մեծարանքին ու խանդակալմ սիրուն յետին պարտքը:
Կը պնէ իր մայր եկեղեցին սուգի առաջնակարգ զարդելով ու կերակի օր,
սառաօտեան դեմ մեծահանդէս շքեղութեամբ մարմինը ամառանոցէն կը
փոխադրէ եկեղեցի, թափօրին կը մասնակցին դրեթէ բովանդակ ընտելու-
թիւնը, առջիկէն երկու մանկապարտեզներու փոքրիկները իրենց հաւատաւոր
փառիչներով, աղջկանց ու երիտասարդներու ակումբներն ու ընկերակցու-
թիւնները իրենց գրօշակներով, ապա գիւղին Շեփորախումը՝ թաղմանական
երգեր նուագելով, և ապա գազադակիր կառքը չրջապատում չորս Մխիթ-
հայրերէ, որուն ետեւէն ժողովուրդը խաւանելով, Այնքան մեծ եղած էր

ժողովրդագլխատական եկեղեցւոյն առջև

Հանդուցելոյն սրբութեան համբար, որ համբան երկու կողմերը ընտանկներ թափարի ժամանակ՝ մեռելատափի տնայրին կը ծնարագրէին, ինչպէս ինչ բլլար սուրբի մը նշխարաց փախադրութիւնը, եկեղեցւոյ մէջ, յետ կրօնական պաշտամունքներու Առաջ քահանայն գամբանական մը կը խօսի, բացատրելով ժողովրդեան, Գերայ, Կիւրեղեանի հոգեկան բարեմանութիւնները, ինչ ինչպէս Ս. Զննան իրեն պարծանք կը համարի նման անձնատարութիւն մը հիւրընկալած բլլարն, և իր գրաւատկները երբեմն երբեմն կ'ընդմիջէ Հանդուցելոյն յորինած աղօթքի մը մէկ ստղով, խորհրդաւոր և միանգամայն ամեն ինչ յայտնարանող, « Խառնուոյ տեսութեան համար կը ցանկաւ իմ կեանքս ալ նուիրել մարտիրոսութեան », յաւելլով ինչ ինչուստ ասորի ամեն օր նահատակուած կեանք մը՝ մարտիրոսութիւններէն ամենէն գերադանոյն է, Նոյնպէս երեկոյ ամրայ՝ Ս. Զննանի ժողովուրդին ներկայութեան կը կատարուի եկեղեցւոյն մէջ յատկապէս Մեռելոյ ժամերգութիւնը:

Նոյն օրը Լիտայի Առաջերեկն ալ ինքնաբերաբար սկիւղ և գնահատման ամենամեծ նշանն է որ կ'ընծայէ Գերայ, Կիւրեղեանի ու Միարանութեան, ժողովրդագլխատական պատարագի միջոց՝ յետ ծանուցանելու ժողովրդեան Արհի. Աբրահամ մահը, խօսքն ապա կը գործնէ Հանդուցելոյն սրբակրօն կեանքին, և համառօտակի կը խօսի Անոր մեծութեան ու սրբութեան գագառնիքներուն վրայ, և կը յորդարէ ժողովուրդը բացի հաւաքական հոգեւոր նպատակ մը կատարելէ եկեղեցւոյն մէջ, թաղման օրն ևս երթալ Ս. Ղազար, որպէս զի Լիտան ալ չորսրի իր յարգանքի և գնահատման պարտքը հառուցանել Գերայ, Կիւրեղեանի ու Ս. Ղազարու, որուն հետ, կ'ըսէ, չստ սերտ աղերաններ զմեզ կը զօրեն:

Հետեւեալ օրը սահմանուած է մարմինը փախադրելու վերնետիկ, Ս. Զննան ալ առանձին ներկայացուցիչներ պիտի տայ ընկերանալու և տանիլ աւանդելու այն սրբադան մարմինը, զրաւի մը պէս, Ս. Ղազարու, Մեռելակիր ինքնաշարժը հանգարտարայլ ճամբայ կ'ելլէ մայր եկեղեցիի

ԳԷՊԻ Ս. ՂԱԶԱՐ

առջևն. իրեն կը հետևին Մխիթարեան Հայրերն և ուրիշ ծանօթներ ինքնա-
շարժներով, կը կորեն կ'անցնին գիւղեր ու գաւառեր՝ եղանակի ցուրտն
ամայի և անդարար, Համեղով Սան Ճիւղիանոյ, Մեղրէի քով, կը գտնեն
արգէն իսկ կաղձ՝ վենետիկ քաղաքին մեռելական ամենաշքեղ նաւակը,
չըջաղատուած չաղեմակոյիներէ ու նաւակներէ՝ Ս. Ղազարէն ընդ առաջ եկած
են հոն Հ. Ալիսաւակոյ վարդապետն ու Բնդհ. Քարաւաղարը, Մ-Ռ. վրժնէն

Պէտի Ս. Ղազար...

երկու վարդապետք և գալը, սրտամեներ, նայեալն Սան. Երեմիայ Ծիր.
Պատրիարքին ներկայացուցիչը, Արքան որ փոխադրութիւնը առանց հոն-
գիտաւոր երեւոյթի տեղի պիտի ունենար, բայց ծանօթ և բարեկամ՝ անձեր
ընդ առաջ փոխադրած են ողջներու յետին մնացորդները իրենց սիրելի
Հայրապետին, Սգաւոր նաւակը, տիրօրէն վեհաշուք, կը յառաջէ հեղատահ,
լճակի կապոյտ ջրերուն վրայէն՝ ամբողջ մեծ ջրանցքի երկայնիկեամբ, Ժամի
մէկին միջոցները Ս. Ղազարու գանդակները սղապին և ընդհատ կը զգանձեն
խնայներով մերձենայր մեռելակիր նաւակին, մինչ աշտարակին վրայէն Հայ-
կական Էռադոյնը կէս պարզուած ուժամտի ու վճատ երեւոյթ մ'ունի,
Ամենքը, խախտով համակուած, քարափ կը փոխան ընդունելու իրենց
Գերդ. Աբրահայրը, ինչպիսի սրտատանձ վիշտ մըն է հաւատալը՝ թէ գազա-
զին մէջ ամբարտաւան իր մահկանացուի մնացորդներն են, Դախ մի առ մի
ցամաք կը հանուին սրտակները, և յետոյ գազալը՝ յառանի մամուռ կառքի
մը վրայ դրուած ու ծածկուած սե խաշէ ոսկեմայ լախով ու վրան չարժու
մը, եմխորանն, աղքեակիսկարտական և արբայական գաւազանները, խաշն ու
կանքենն, իսկոյն սկիզբ տարով արարողութեան այն մասին, որ կը կատարուի
մեռելայր տունէն եկեղեցի տարած միջոց, սղակիր խախտը հանդարտ քայլե-
րով կ'առաջնորդուի գէւոյ ի ժամ, մերթ ընդ մերթ կանդ առնելով, առե-
րով տարաններուն ընթերցման համար, Համեղով եկեղեցի, ուր արարողութիւնը
կը վերջանայ, կը զետեղեն գազալը տառանին մէջ, առանձինն պատրաս-
տուած տեղը, չըջաղատուած մամբէ և գալարներէ, յաջորդ օրուան խաղով
խաղման արարողութիւնը,

ՅՈՒՂԱՐԿԱԽՈՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՆԳԷՍԸ

Դեկտեմբեր 6, երեքշաբթի օր, Ս. Դադա-
րու եկեղեցին սպասարդ գեղեցկացած է սե-
խախչներով ու ջահերով, ամենատառք ար-
պաստութեան մը խնայաւոր աստիճան, ճարձուան
մը ամերամած ոգէն ու ստեղծող քամիներէ
վերջ, այսօր կասկած երկինք մը կը ցրայ մեր գլխուն վերեւ, ամէն ինչ

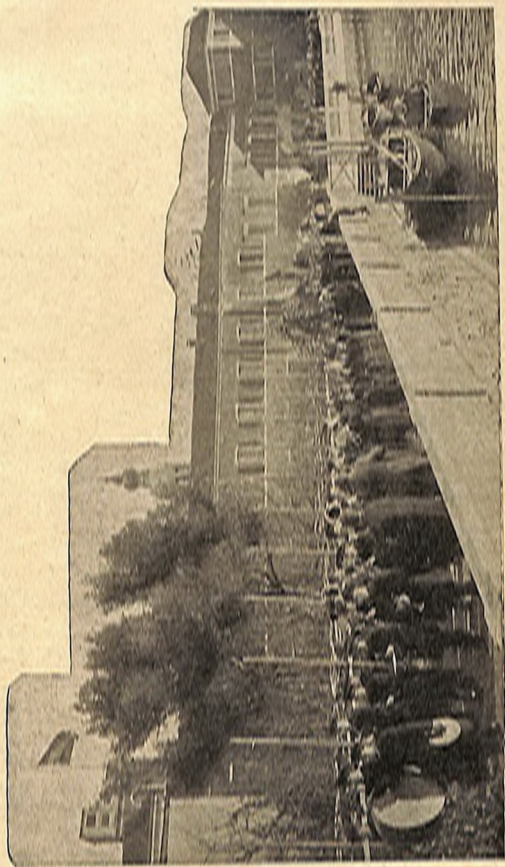

Ասոց խորան Ս. Դադարու

նպաստաւոր կը լիտի՝ յազարկաւորութեան հանդէսին շուր և շքեղութեան
ընծայերու:

Ժամի ու ժառանգին արդէն բազմութիւն մը հասարած է եկեղեցւոյն
մէջ, վերեւանայ ծիր, Գառարիւրդն ու իր խի փափաղով անձամբ պիտի մաս-
նակցի արարողական զգեստներով, ինչ պատարագին և ինչ յազարկաւորու-
թեան, ի նշան իր անկեղծ սիրոյն և յարգանքին իր եպիսկոպոսակցին:
Քաղցրին կրկրէն ու կրօնաւորական հաստատութիւններէն անխի, ներկայա-

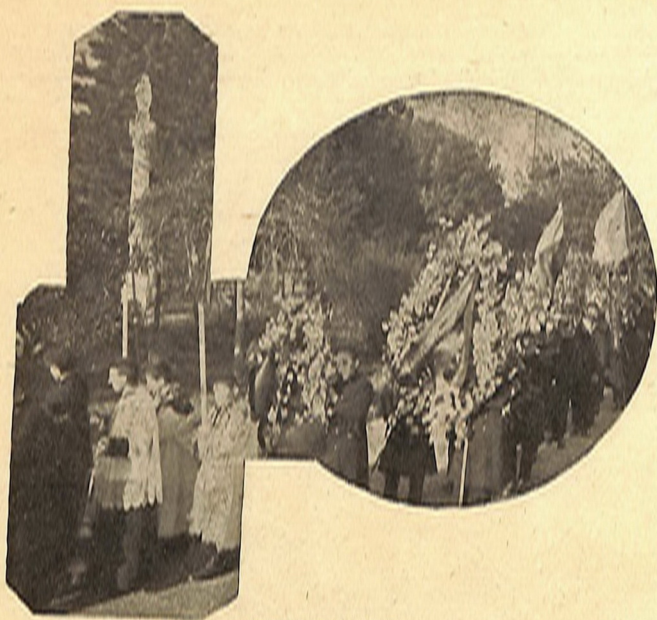
ցուցիչներ կը համոզին փոքր, կանոնիկոսներ, ժողովրդագետներ, փանա-
հայրներ, նոյնպէս Էրասմէն, հայոց Արքեպիսկոպոսին աշխատչաք ու վեհա-
սրմով գեղեր ամենաւն ծանօթ է, ամենքը հրաշայտ ըն իր բարձր
արժանիքներուն և առաքինութեանց վրայ, նոյնպէս նաեւ քաղաքական իշ-

Հայ Եկեղեցի

խանութիւնները, և իրենք ալ կը փութան անհաղորդ չմտալ մեր տեղին
Գաւառացիներ անձամբ կու գայ ներկայ ըլլալու հանդէսին, քաղաքացիներ
խնայ մասնաւոր ներկայացուցիչ և չքախումբ պահապաններ կը յղեն սիրելի
հայ Արքեպիսկոպոսին իր յարգանքը յայտնաբերելու:

Չանօթ ու մոռնալով մեծ անձնատիրութիւններ, բոլոր հայ գաղութը,

Պատկերաւ ըստ իմը

Համարաբանական հայ ուսանողներ, Մարտոս Ռափայէլեան վարժարանն իր ուշակերաններով, վարչական և ուսուցչական մարմնով, են են, նոյն սրբ Մ. Ղազար կը գիտնէ, ամենայն ամենամեծ սրտատկանութիւն մը կը զգան:

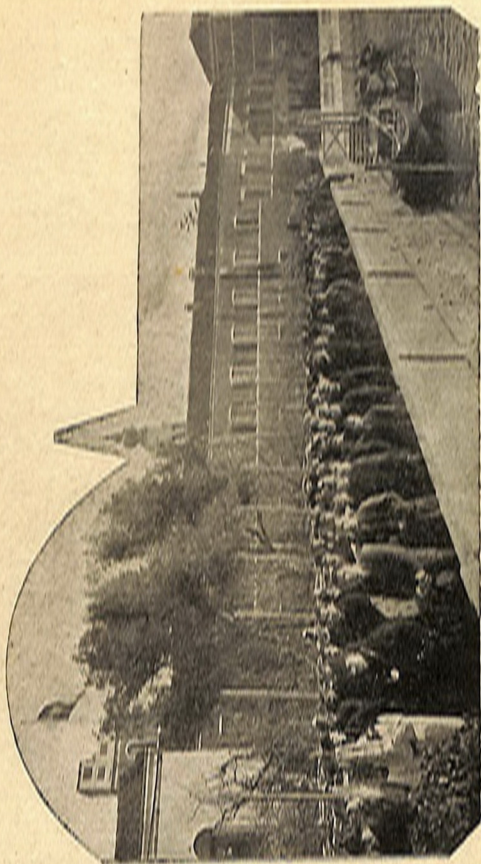
Ժամը իննուկէսին կը սկսի Հայաստան պատարագը. փայլուն և զիւ Հայեր պահ մը կը փարատեն սեւերու տրամախափած ճնշումը, լոյսի երանգներ բնագոյնով սրտերու մէջ. բայց շատով կը մարին անմար երբ պատարագին կը յաջորդէ յաջորդեան տրամախափածներ: Քահանայաթագի այն հրաժեշտի « սպոյն » ներք ազանի միջանկերուն կը նմանին, ողբերգոյ իրենց բոյնին տեսքով, մերամոգձ, միտքինով որ տրամախեան, ալ աւելի գտաւ իսկին կ'ընծայեն:

ՊԱՏԻՍԻՐԳԻՆ

ԳՍԱՐԱՆԱԳՆԸ

Յետոյ վրեժ. Ծիր. Պատարագը բեմէն կը խօսի գամբանական մը շատ զգացում, և տխրածելի իր պարզութեամբ և անկեղծութեամբ, զոր հոս կը գնենք:

Հոս անգամ երբ յաջորդաւորութեան մը ներկայ կ'ըլլամ, մահուան ոտքն՝ որ ասով կը բերէ շատ հրաշաւներ, այն զգացումը կ'ունենամ՝ ինչ որ մէկը կ'ունենայ, երբ կը գտնուի սեղ մը, ուր գեա նոր փոխորիկը արմատախիլ բերէ և ծաւերը և աւերը և երկիրը: Արեւելոյսութեամբ ամենաբերեցեալ եղբորս, Կերպ. Իգնատիոս

Պատմական շենքեր

տառախանդեղ ազգայինը ծանր չեշտով, և Հնազանդութիւն մշտնջենաւոր, սցնպէս որ մեծաւորներուն Հրամաններուն մէջ Պատուով կամքը տեսնելով ընտա չընդգիծանաւ, Հակառակ չգործեաւ: «Այն տարիս է, պատմախանդեղ արիւնքաւոր սրտանին, կրնամ երթալ ապաւնալութեամբ»: Եւ մեկնեցաւ, սպա բարեբաւորիկ կոչեն ընդունեցաւ զինքը, որ արժանի եղաւ Հնազանդութեան և ուրիշ տառախանդութիւններու, և կնքեց Պատուով Հեռ իր ուխտը ստանդ ընտա կարեւորութիւն տալա իր ընտանեկան տառնանին, Հարստութիւններուն և կաշտաւ երիտասարդութեան: Առաւմտական ընկալցին ըրաւ լաւ կերպով և քանի մը ճիւղերու մէջ յաջողեցաւ մինչեւ գիտնական մակդիրն առնելու: Յետոյ իրեն արուեցաւ Մ = Ռ: Վարժարանի տեսչութիւնը, զոր վարեց քաղցրարարեղ Հոգւով մը, թողով քաղցր յիշատակ մը աշակերտաց մէջ, որոնք այսօր Հասակաւոր մարդիկ են: Իր գիտութիւնն ու տառախանդութիւնները արժանաւոր ըրին զինքը՝ որ աշտանակի վրայ գրուի լուսաւորելու:

դեան Հոս ծածկուած կ'աղբեր, ազգայնական և աշխատութեամբ գրադելով և մեծապէս կը գուարճանար այս գրախտանման կղզիին մէջ՝ խախտով բնութեան պեղեղկութեան Արարչին վրայ, միւս կողմանէ իր ձեռքով կը հաստատուէին առաքելութիւնները Պարսկաստանի, Մուշի, Պարսիկակի՝ որ Կ. Պոլսի մօտ է, ինքը այս տեղերը կանգնեց եկեղեցի, զպրոց և Մայրապետաց ալ առանձին վարժարան մը, նոյնպէս Խզմիսի մէջ զպրոց մը և ժողովրդապետանոց մը, ուր գրեթէ աւարտած էր ընդարձակ եկեղեցի մը, զոր յետոյ դժբախտաբար ահաւոր պատերազմի փոխորիկը աւերեց։

Տրապիզոնի մէջ որ իր Հայրենիքն է՝ բերազգի Հակաստութիւններու պէմ յաջողեցաւ բանալ մանկանց Համար զպրոց (օմբիշիօ) մը, զոր ետքը սքանչելի գիտութեամբ

Դազաղը և շրախումը

մը փոխադրեց իւր Հայրենական տան մէջ, Միշտ աչքին առջև ունենալով իր կրօնաւորաց և Հայրենեաց սգուտը, ինքը եղական փայլ մ'ունեցաւ Ս. Ղազարու Տպարանին վրայ, ուսկից լոյս տեսած գիրքերուն արժանիքը և նորագործ աշխատութիւնները մեծ Համբաւ ստացած են։ Միեւնոյն նպատակին Համար ուղեց որ Միսիթարեան աշակերտներէն մանաք յաճախեն Հռոմայ Աստուածաբանական Համալսարանները, ուրիշներ ալ միւս գիտութեանց Համար Բոստուայի Համալսարանը։

Տեաք, քիչ առաջ բնի որ Յիսուս բնորեց սիրեցեալ Աբգեպիտոսոյ մասնակից և Հազարոց ընելու իր խաչին։ Արդ կ'ուզեմ որ գիտնաք որ նա շարագրեր էր ազգիք մը, զոր յետոյ Արքայն Փաճառայապետ Բենեդ. Ժեմ ներողութեամբ աժտած, և զոր եռանդեամբ կ'ընէր, և այս ազգիքը վաւերապիւր է այն սիրոյն՝ ուսկից աւելի մեծը չէր կարելի ենթադրել, ահաւասիկ...

Յիսուս իմ Յէր, ոգորմեա, ներեա, քաւեա և թող զմեզս իմ, և յաւել ինձ շնորհս շնորհանելոյ և յանափա սիրելոյ գրեզ, Գրեհա զիս ի ժամ մահուս, և արժանի արա սիրոյդ և տեսչոյ աստուածայնոյ, որում անձկամ կաթողին և որում զկեանս իմ ցանկամ նուիրել մարտիրոսութեամբ։

Հուրդները, հաստատելով գանձուկցան յանձնարարութեան, և մեծապէս շինուեցան՝ երբ տեսան որ սիրեցեալ Հիւանդը Ա. Խորհուրդներն ընդունեցաւ անդադրութեամբ, չեր- մեռանդութեամբ: Իրեն համար խնդրուեցաւ Վաշանդապետական օրհնութիւնը ինքը՝ որ միշտ օրդական սէր և հնազանդութիւն ունեցեր էր հանդէպ Ա. Պետրոսի յաջորդին, երբ լսեց այս օրհնութեան աւանդը, ամբողջ գէմբը ճառագայթեց մեծ ուրախութիւն մը: Փափագեցաւ որ ընեն իր վրայ այն սորթքը՝ զոր վերը լսեցիր, և իր վշտացեալ սրգիքնե- րէն շրջապատուած, մինչև վերջին կէտը պահելով իր մաքի պայծառութիւնը, ԹՎ տարեկան հասակին խաղաղութեամբ աւանդեց հոգին:

Հանդիւր, ով սիրեցեալ գու, արդարեւորս խաղաղութեան մէջ: Աստուած պարգեւ- քեզի գհանդիտան երանական: և մենք՝ գգեց յեշեմ կը կրկնենք.....

Դա գեղեցիկ եղաւ ճիշդեւայ նման, և հոտաւաւ ինչպիս լիթանոր:

Դեպի Ռանգիստ...

Ապա կ'իջնէ տեսնել շրջապատուած չորս կամանիկաներով ու կղերով, հանդուցելոյն արձակման խորհուրդը կատարելու, յատկին արարողութեամբ: Հայ մեզմ, ինքան ու իմախմային մեխանիկան կը յաջորդեն հիմայ իտայ կրօնի ուժեղին՝ բայց նոյնքան տարազեցիկ երգերը, որ չաւտով կը բնման և կը սկսի բուն յազարկաւարութիւնը գեղայ ի փանջին գերեզմաննոցը:

ԴԵՊԻ

ԳԵՐԵԶԱՄԱՆԱՏՈՒՆ

Թափարին ծայր կու տայ խաչարարք գպիրը երկու մանակայներով, օրոնց կը յաջորդեն պատկախները: Մտերիմներ ու աղցակամներ ի նոյն իրենց յարգանայ և երախտագիտութեան նախրած են Հանդուցելոյն յիշատակին գեղեցիկ պատկերներ, օրոնց սե ժապաւն- ներուն վրայ կը կարդացուին հեռեւանները: Վարժարան Մարտաւ = Ռա- փայեղեան առ Մեծարոյ Հայր, Գերայ, Իգն, Վ, Կիւրեղեան Ընդն, Արքայ, Ժողովարդ Ս. Զեմնի, Հայ Ռաւանոյք Քաւոռայի, Որդիական երախտա- գիտութիւն: Ազարեան ընտանիք, Քու Գարձիդ, Թոռնիկ Եւգին, Թոռնիկ

Վերջին արգելքը

Մարիամիկ և Լեւոն. փաստ. Մարիոյ Զերտոյի և ընտանիք. Տոքթ. Պարսիզեանի Դարմանատուն ի Լիստոյ. Լեւ. Լեւ.:

Պատկերաւն անմիջապէս կը յաջորդեն Մարտոտ — Ռաֆայէլեան վարժարանի ու հոյ ուսանողաց դրօշակները սպիտակ ասֆնեղորձեալ դեղեցիկ անուան աշակերտներն ու գպիւնները սպիտակ ասֆնեղորձեալ դեղեցիկ

չապիկներով, ապա ջրեր, Պատրիարքը շուրջառով և թաղի գլուխ, շրջապատում իր կզերով, ու յետոյ մեր սարկաւաղները և թաղման արարողութիւնը կատարող շուրջառուսը քահանաները և հօսի Հանգուցերոյն եպիսկոպոսական նշաններն ու գաւազանները, որոնցմէ վերջ, գաղաղը, զոր կը կրեն իր սղզակիւններն ու հոյ աւանդները, և ապա կը հեռեին թոյր ներկաները:

«Դատեա Տեր» ստորմակն ողբաձայն եղանակը յամբ ու վեհ ընթացք մը կ'ընծայէ թափարին, որ գեղի Մայր գուռ կը գլմէ անցնելով քառանկեան սղզմանեան սրահէն և կ'ելլէ պարտեզ: Արդէն իսկ սղզմար կ'աւարտի և ահա հոն իսկոյն ծայր կու տայ Մարտա-Ռափայէլեան վարժարանի շեփարխոսմբը և կը հնչեցնէ Շարենի թաղմանակն քայլերգը, հանդարտ, մարմարոյ, հոգեարքի մը հեւքը արթնցնելով ներկաներու մարմն մէջ, և հօսի անանկող թափով մը կը վերջանայ, մահաւորձի վերջին շունչին պէս: Պայծառ արեն ալ իր ճառաղայթները սրտած է ճառաւն երկաթելով, և թափորը որ կ'անցնի սղզ. փայլին մէջէն՝ աւելի կը նմանի հրեշտակներու երամի մը, որ երկինք կ'առաջնարգէ բնարեւոյ հոգին: Գոյն ի փոխ գպիրներն և նուագախումբը կը շարունակեն երգել, որոնց ձայնին կը միանայ լճի կահակներուն միտձն եղերերգը: Համեմելով գերեզմանատուն կը կատարուի արարողութեան վերջին մար, որչնելով հոյն ու գերեզմանը: Երբ, Պատրիարքն ալ կու տայ վերջին անգամ՝ մ'եւս օրհնութիւնը և սղզներով հանգուցերոյն նշխարները կը հեռանայ գերեզմաննոցէն և իրեն հետ տակաւն տակաւ միաններն ալ, մինչ գաղաղը գնելով կ'ենայ գամբանին մէջ՝ թուի մարմնը կախարչով կը փակեն գուռը:

Գերեզմաննոցին մէջ կ'իջնէ նորեն բաւթիւնը, գեղին ու սպիտակ քրիզանթէմները, որ գանի կը պճնեն, այն բաւթեան և առանձնութեան մէջ մեռելական շրթանքներ կը թափն ըլլալ, միշտ բայ և միշտ ալ անբարբառ: Ինչպիսի տխրամբ և ի՞նչ խօսք մը, ձայն մը ետեւ լսելի ըլլալ այն սե հոգէն... Էս արեւուն թոյր որ կը քերմացնէ սղզ. հոգակցար, սղզ. քարերը, բնու կեանք չի ներշնչեր անմեղ: Քիչ ատենէն պիտի հոյ գիշերուան խաւարն ալ անեղը ոչնչով պարփակելու ամեն բան, յոյսը միայն այս սե ավիւնին մէջէն պիտի կանգնի վեր, գլխած մար մը պէս, հզոր և միանգամայն շնորհալի, համառփիւս ճառաղայթներով:

Դու չկու սլլեա անհետացար... թողով կզկզ սուգի և միայնութեան մէջ, Զբեղ ծածկող կախարչին հետ իջաւ մաթն աչքերու և սրտերու մէջ, և հոյր որ հիմայ վերստին կը փչէ, արհաւիր շշուկներ կը բերէ իր հետ: Բայց գու հոյր մ'եւս, հոյր մ'անման, ու հօր մը սէրն ու գորովը անհուն և անսպառ է: Դու երկինքն եւ հիմայ, բայց սիրտդ կը բարախէ միշտ մեր մէջ և պաշտելի կզկիզ վրայ:

3: U. L. U. U. 3: O L. O- L. L. "P.

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

A Sua Signoria Reverendissima, Vicario Mechitaristi Venezia.

Servizio Reale Venezia provenienza Bordighera villa Reale, 5 Dicembre ore 8.

Sua Maestà la Regina Madre che ha appreso con grande rammarico la morte di Sua Eccellenza Mons. Ghurekian vuole giunga a Vostra Signoria Reverendissima ed alla Famiglia Mechtarista la espressione sincera del Suo vivo rimpianto e delle Sue sentite Condoglianze.

D'ordine la Dama di Palazzo (Contessa) Pes

Cardinale Pietro La Fontaine Venezia.

Roma 8 Dicembre ora 90.

*Prego partecipare Curia Meehitarista vivissimamente Sacra Congregazione
morta venerando Abate Ghiurekian; fammi rappresentare funerali, Ossequi.*

Cardinale Marini

Convento Mechitarista San Lazzaro Venezia.

Costantinopoli 8 Dicembre ore 11, BO.

Sensibilissimo grave perdita nobile Abate presento vive condoglianze implorando eterno riposo anima diletta ogni bene Congregazione benemerita.

Naslian Visitatore Locumtenens Patriarcato Armeno Cattolico

Congrégation Mékhitaristes S.t Lazare Venise.

Constantinople 4 Décembre heures 10.

Témoigne affliction douloureuse pour perte votre Congrégation en personne vénérable Supérieur.

Patriarcho Zaven.

Vicario Generale Armeni Venezia.

Trevino 8 Dicembre ore 11, 40.

Esprimo vivissime condoglianze partecipando vostro tutto pregando pace anima eletta.

Andrea Vescoovo

Machitaristi Venezia.

Costantinopoli 3 Dicembre ore 14, 15.

Cuore afflitto perdita venerabile Capo supplichiamo eterna felicità anima benedetta bene Congregazione nostra.

Mohitaristi

Mechitharistes Venedig St Lazare.

Wien 4 Décembre heures 14.

Profondement touchés perte irréparable confrères viennois adressent condoléances, les plus sincères.

Congrégation Mechitariste Dashian

Congrégation Mékhitariste Saint Lazare Venise.

Paris 4 Décembre heures 10, 50.

Profondement affligé par perte irréparable que font Congrégation Mékhitariste e Nation Arménienne en la personne du Vénéré Archevêque Ghiurekian j'envoie à tous Congrégation expression vive sympathie.

Nubar (Pacha)

Congrégation Mékhitariste St Lazare Venise.

Paris 16 Décembre ore 17, 4.

Délégation République Arménienne très affligée perte douloureuse Monseigneur Ghiurekian présente à Congrégation Mékhitariste Venise ses profondes condoléances.

Aharonian

Convento Mékhitaristi Venise.

Paris 7 Décembre heures 10, 45.

Présentons nos très sincères condoléances pour décès du très regretté Monseigneur Ghiurekian.

Président Délégation Nationale Noradounghian.

Congregazione Armena San Lazzaro Venezia.

Roma 21 Dicembre ore 15, 1.

Salute salma glorioso veterano Padre Ghiurekian.

Varandian

Vicario Generale Armeni Venezia.

Roma 6 Dicembre ore 10, 30.

Addoloratissimo presento condoglianze sincerissime.

Sanfermo.

Padre Torossian Vicario Mechitaristi - Venezia.

Roma 5 Dicembre ore 11.

Cordiali vivissime condoglianze.

Filippo Globbe.

Padre Cerakian San Lazzaro Venezia.

Napoli 10 Dicembre ore 10, 5.

Voglia la prego essere interprete presso la congregazione tutta del mio animo rattristato per l'amara dipartita del suo benamato Arcivescovo.

Principe Abro Pagratide

Vicaire Général Mékhitaristes S.t Lazare Venise.

Constantinople 8 Décembre heures 12, 15.

Membres Mourat Raffadl vivement affligés vous adressent sincères condoléances.

Eram

Congregazione Armena S. Zenone.

Treviso 8 Décembre ore 15, 40.

Pregovi aggradire espressioni nostro sincero compianto.

(Conte) Edoardo Elisa Di Rovero

Père Joseph Marearoff Saint Lazare Venise.

Constantinople 8 Décembre heures 19.

Nouvelle douloureuse mort notre cher et vénéré Monseigneur nous désole. Eglise et Nation perdent une grande figure un grand patriarche. Envoyons à vous et couvent sincères condoléances et vœux. Que l'image de cet homme éminent et saint puisse être source d'affection, force, union pour tous membres Congrégation à laquelle il voua sa longue vie pour gloire divine. Prière déposer notre part belle couronne et commander buste marbre projeté.

Kaldji

Onorevole Congregazione Mechitarista Venezia.

Giudecca 6 Dicembre ore 14, 40.

Spiacente non poter tributare personalmente riverente omaggio salma vostro compianto Capo prego gradire espressione mio sincero cordoglio.

Gian Carlo Stucky

Congregazione Mechitarista Venezia.

Milano 6 Dicembre ore 19, 30.

Colonia armena profondamente addolorata perdita irreparabile sua Eccellenza Abate reverendissima Mons. Ignazio Ghiurekian vi presenta sue vivissima condoglianze.

Onnik Diliskian

Congrégation Mékhitariste Venezia.

Bucarest 11 Décembre heures 18, 20.

Prenons part à la douleur qui frappe la Congrégation par suite décès son Supérieur Eminence Ghiurekian.

Union Arménienne

Révérond Père Torossian Saint Lazare Venise.

Genève 8 Décembre heures 10, 10.

Mes condoléances et vive sympathie pour toute la Congrégation.

Philippossian

Révérond Père Torossian Venise Saint Lazare.

Neully sur Seine 8 Décembre heures 18, 35.

Sincères condoléances.

Masraff

Torossian Saint Lazare Venise.

Présentons sincères condoleances.

Cairo 3 Décembre heures 15, 55.

Matossian

Congregazione Mekhitaristi Venezia

Padova 5 Dicembre ore 7, 15.

Compartecipo cordoglio universale dipartita venerato Pastore simbolo cristiana mitesse.

Arslan

Padre Torossian Isola San Lazzaro Venezia.

Roma 7 Dicembre ore 14, 15.

Partecipo cordialmente dolore Congregazione per morte venerato Arcivescovo.
Ubaldo Faldati

Congregazione Mechitarista San Lazzaro Venezia.

Padova 5 Dicembre ore 10, 55.

Assocomi veneranda Congregazione compianto suffragio benedetta anima presule esemplare.

Avvocato Debesi

Veneranda Congregazione Armena S. Zenone.

Venezia 3 Dicembre ore 9.

Dolentissimo colla famiglia mia esprimo vivissime condoglianze augurando motivi consolazione conforto anche nella ricordanza eletto virtù caro trapassato. Pregho Padre Emaiah rappresentarmi funerali.

Frattin

Torossian Saint Lazare Venise.

*Présente remerciements * et condoleances.*

Cairo 3 Décembre heures 16, 20.

Ghiurékian

Congregazione Mechitarista S. Lazzaro Venezia.

Torino 5 Dicembre ore 24.

Vivamente commossi decesso venerando benemerito Abate inviamo Reverendi Padri tutti nostre sentite rispettose condoglianze.

Cirakian, Der Stepanian, Sarian

Congregazione Armena San Lazzaro Venezia.

Treviso 7 Dicembre ore 15, 50.

Apprendiamo solamente ora decesso desideratissimo Arcivescovo prego gradire profonde condoglianze.

Pasti Farina

* Գ. Սիրակի Կերպեան Քան ըլլալով սրբացեալ Գեր. Աբրահամ, միաբանութիւն մազաւն տնոր բոլր խորհրդով՝ փախցած էր իւր ցառակցութիւնքն ալ յաշտել տնոր։ Իսկ. խմբ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Roma 4 Dicembre 1921

Reverendissimo Padre Minas,

Con profondo dolore ho appreso la notizia della morte del venerando vostro Abbate Generale, Eccellentissimo Monsignore Ignazio Ghiurekian! Era una vera reliquia per la vostra Congregazione! la sua perdita di necessità deve lasciare una forte ferita nei vostri cuori!

Con la preghiera imploro il suo riposo felice ed eterno! prego anche a titolo di riconoscenza per quella benevolenza che sempre mi aveva manifestata.

Queste condoglianze, Rev.mo Padre, voglia comunicarle ai Superiori della Congregazione Mechitarista.

La benedico

Suo devotissimo

† G. Cardinale Granito di Belmonte
Vescovo di Albano

ՊՍՏԻԱՐԲԱՐԱՆ

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Գեր. Գերշարգելի Հայր և Դպրագոյն Վարդապետ,

Րեզունդանք ձեր Հայրութեան գումարեր հետագիւրը և ի սուգ համակերպան ամենքին ալ, Արդարեւ այնչափ մեծ և աննորոգելի է կորուստը որչափ բեղմնատու եղած է Հանգուցեալ Ամին. Կիրեղեան համակրելի Աբրահար կեանքը թէ՛ Աստուծոյ Կիկեղեւոյն, Մեր հաւիրապետութեան և Արատածապա՛ն Միաբանութեանց և թէ՛ Մեր տառապեալ Ազգիս Ամենքինս երախտապարտ ենք իւր արգիւնատու վաստակոց, եղբայրութեան գործոց և քահանայական բարձր և օրինակելի Առաքինութեանց համար: Կարս յիշատակը անջնջելի պիտի մնայ մեր սրտերուն մէջ և համարեն Ազգր պիտի չկորսենայ մոռնալ Ամենապատիւ սիրեցեալ Աբհի. Իգնատիոս Կիրեղեան Աբրահար մեծա-մեծ գործերը: Հաստատ յայտ ունինք որ հա՛ իւր արգեանց արժանի պատկը ընդունած է կրկնաւոր Աբարչին ձեռքէն, Որուն այնչափ երկայն տարիներ ծառայելը ամենայն հաւատարմութեամբ:

Հանձք ուրեմն ընդունել, Գեր. Գերշարգելի Հայր և Դպրագոյն Վարդապետ, դուք և համայն ուխտ միաբանից Մեր սրտաբուխ և եղբայրական ցառակցութիւնները և մաղթանքները զոր կ'ուզ-գինք յերկինս քեզի հետ, որ այդ Աստուծոյա՛ն ուխտին այնչափ արժանաւոր կրօնաւորներու մէջէն մին արժանաւոր յաջորդ յարուցանեն ազգացեալ և արգիւնազարդ Սիրելի Աբրահար: Մեծք՝ իւր ազնիւ և տառքինազարդ հոգւոյն համար սուրբ պատարագ մատուցելը և կ'ազօթենք միշտ որ նա շարունակե՛ ազօթել մեզի համար իւր Աստուծոյն հետ միանալէն հետ, որպէս զի մենք և ներկայ տնտր պարգաններու մէջ ամեն կողմէ՛ լքեալ, ամենազանգ փշտեալու զատապարտուած մեր դժ-բաղով և անմխիթտոր հոգեւոր գաւառները, բարի և խաղաղ օրեր տեսնել արժանանալու այս աշխարհ-հետ մէջ և վերջապէս Ամենասիրելի Ամենապատիւ Աբրահար պէս պատարաս ըլլալով սուրբ մահուան կարենանք հասնել մեր վերջին վախճանին որ է սիրելի ի յախճա՛տուն մեր երկնաւոր Փրո-կիւր, և վաշխել սրբոց հետ Երկնից արքայութեան անուց ժամեր:

Մաղթելով քեզ և ամբողջ Վերապատուելի Հարցոց և պատուական Ռեխտի երկայն և ար-գիւնալից կեանք նման երջանկալիշատակ Ամին. Աբրահարդ, կը խնդրենք իւրաքանչիւրին վրայ Արկնային օրհնութիւն և ենք հաւատաւոր անկեղծ սիրով և համակերպանք

Գեր. Գերշ. Հ. Աթոռակալ Վարդապետիդ, և

Պատուական Սիրեցեալ Հորդ

Ազօթարար

† Պօղոս Պետրոս ԺԿ. Թեոփան

Կ. Պարբք. Կիլիկիոյ

Համբ. 4 դեկտ. 1921.

ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ
ՎԱՐՁԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Վերապատուեալ Հայր

Ամուսն Զին հետագրաւ Պատրիարքական Տեղապահ Վերապաշտոյ Սեպմէ տրուած գումար, ինչպէս Ընդհանուր Ազգին, նոյնպէս ի մասնաւորի Վարչական խաղաղութեան մէջ առաջ բերաւ սուրբ խորին ապագորութիւն մը, որ կը բզիւի յարգելի հնչեցելոյն և առ հասարակ պատուական Միաբանութեանց հանդէպ ազգիս մէջ ժառանգական եղած արդար մեծարանքի և հրաշապահութեան զգացումներէ, որոնք ի՛նչեղան մասնաւոր կըր ազգանուէր Ախտիկ ուրախ թէ տխուր զէպեր գան նոր առիթ ստեղծելու:

Ազգայեալ Արքանայր Ախտիկան որ կը կնքէ գրիթէ դարաւ մը պատմութիւնը, որուն մեծ ծագելն մասը նուիրած է Միաբանութեանց, այն ազնիւ ու յարգելի զէմքերէն է, որ ինչպէս ձեր՝ նոյնպէս ազգերմաս մէջ անհնչելի պիտի թողաւ իր հետքը: Իրաւ է թէ Միաբանութիւնը գրուած ըլլալով փորձառու անցեալի մը և կաթողիկէ կրօնքի ու անագորաւ ազգասիրութեան անվերապահ հիմքաւ վրայ՝ չի կրնար խախտիլ իր անգամներու նուազելովը, սակայն չի կրնար ալ զէթ առ ժամ չի քցուել: Երբ Ախտիկան Արք. ի նման Արքանայր մը ձեռնարկաւ Վարչութիւնն մը ետք կը լըն մահաւանք Ախտիկ, որուն հայր եղած էր բառին ճիշտ նշանակութեամբ:

Կը ցուակցեմք հետագորա ի սրտէ Միաբանութեանց հետ աշակիսի զգալի հարստան մը համար և կը մաղթենք որ նա շուտով վերստանայ իւր սովորեալ վարչաձիր արժանաւոր յաջորդութեամբ հանդուցելոյն՝ շարունակելու համար այն ուսաքիւլութիւնը, որուն կոչուած է Մեծին Միջնորդը Առաւանակալ և ազգանուէր Յանգ:

Այս գրաւորութեամբ յանուն Հասարակութեան պատիւ ունինք Մինք և Վարչական մարմին հաստատելու մեր անաշխարհ համակրանքն ու յարգանքը պանծալի Ախտիկ, Սեպ ու ամէն միշտ բանակցարդ և միամբ Վեր. Հայր:

Յարգանայ հաւատաւոր

Ի Դիմոյ Ազգ. Վարչական Ժողովոյ	
Առնեազգիր՝	Առնեազգիւ
Պ. Միջնորդան	Յովհ. Գարեխաչան

Դանհերէց Ազգ. Վարչ. խաղաղութեան

Պատր. Տեղապահ

ժ. Յովհ. Կոս. Կապուան

ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՅՈՑ

Կ. Պոլիս 1921

Վերապատուեալ Տայր

Եւսակցութեան արտապայտութիւնը զոր Վարչական խաղաղութեան փութեամբ էր ընել Միաբանութեան իւր Կիսապահին մահաւան առիթիւ, Ազգ. Ընդհ. խաղաղութեան ալ իւր հասարակութեան բացման ուղիք ընել հանդիսի փրկչիկով անմասնաւոր յիշատակը Առհի. Տէր Խոյնաւորաւ Արքեպ. Ախտիկան, և ազալով անոր պատուազեա մասը որ ինչպան Միաբանութեանց, նոյնքան ալ մեր հասարակութեան և Ազգին համար ցուալի զէպը մըն է:

Խաղաղութեան յանձնարար և հաշտագանի խաղերուն և հոգեհանգստան աղթներն ի յարգանս հանդուցելոյն բազմամեալ աշխատութեան և Պատ. Միաբանութեանց, որ շուրջ երեք դարաւ կեանքով մը պիտութեան և ազգասիրութեան փարոս մ'իղած է հայ մարին ու հոգւոյն:

Հայն ժողովն այսօր գրովեամբս կու գայ կրկնել նոյն զգացումները և կը մտցնէ որ ան-
ձերս կորուստը բնաւ ազդեցութիւն չը գործէ միաբանակցաց, ալ միշտ հաւատարիմ իրենց
բարձր կոչումին ալս անգամ ալ կարեւոր յառաջագէտ նաւերնին հասցնել ի նաւահանգիստս։
Այս զգացումներով յանուն Հասարակութեանս պատիւ ունինք մեզ և Ազգ. ժողովս հաւատ-
արիւ մեր անուշխնէ համակրածքն ու յարգանքը Պանծալի Աւխտիդ՝ ջեզ ու ամէն միաբանակցացը
և մնամք Վերապաւտեալ հօրդ։

Բարգանաց հաւատարիւ
Ի Դիմաց Ազգ. քնդհանուր ժողովոյ
Ասեմագոյի Բանապետ
Ա. Յ. Կրամ

Հախագահ քնդհ. ժողովոյ
Պատր. Տիգրայուհ
† Յովհ. Կոստ հաղեան

Rome le 4 Décembre 1921

Mon Révérend Père

Je viens de recevoir votre télégramme m'annonçant la nouvelle de décès du regretté
Mgr. Ignace Ghiurékian. Je m'empresse de vous dire toute la part que je prends au deuil
de votre chère Congrégation. Je vous offre mes plus religieuses condoléances ainsi qu'aux
Pères du Conseil et à tous les membres de la communauté et de la Congrégation... Je
m'associe de tout cœur aux prières que vous faites et ferez pour le vénéré Archevêque.

P. A. Delpuch

COMUNE DI VENEZIA

IL SINDACO

Venezia 5 Dicembre 1921

Adempio al mesto ufficio di porgere a cotesta Rev.ma Congregazione Mechitarista
vivissime condoglianze per la perdita di S. E. Rev.ma Mons. Ignazio Dr. Ghiurékian, Ar-
ciivescovo di Traianopoli, il quale nell'esercizio del Suo elevato Ministero profuse le rare
doti di mente e di cuore, di cui era fornito.

Con distinta osservanza,

Il Sindaco

D. Giordano

Alla Rev.ma Congregazione Armena

B. Lassarò Venezia

Գերընդունակ Ստանիսլավ Միխրսյանի Միաբանության Վեկահանոյ

Ընդ բոխերի գլուխ դառնալու մահու անգուզական Աբրահայի ուղջի իսկ թախիծ սոյլ համարելու ողորմար գիրաւան նորա դառնալուն Կերասի բմուն էր լալ և օգուլ գիրաւան սուն մեծի գլխուն լոյնտուրին Ագրիգիպիսիոսին Կերկելուն, որ եղև բանի արդարեան ևայլ բարեխնութեան համարն արգին և մեծաւ արմատեալ Աբրահայի Ախիթարեան Աւտարն Վինեան կոչ, Դուք արգուլ գարմատնաւոր և գրագործիս արբանային մեք և արգին մեր բոլորեալսկ ողորմ խմբին նորա գիրաւաւանին իր և գրաբարուն մեծ:

Արգարիս գետին է լայն մասին առնողորձ, բայց գառնապոչին է անդադրանելի թափելով՝ յորժամ անողորձ մանգաղ մանևս ևարիսից հնձրելի գիկանս նորայ որ փառն բարբա ասնելոյ կեկիսալ իրէ յաշւ խորհի, և ես յան զեւ միձ և անկնարբին լինի ցաւն յորժամ աշխարհի կեանք քաննին, զորց ցնաման ի լոյս ամէկ և հասուցանել չէ ինչ գործ գուցիարելոյ, այլ ցորոյն պէտք ևնս

Տիրույթի և պարսի իսկ և սուլու ունեւ և որդւր ցիւս անմխիթար արգովին, զի ի շարս աստեղիս-
փայլ Արբուշից պոյադառացոց Գնծին Մխիթարայ կալոյ նա գաղաժանայելին և գրարք տեղին,
և իւրովն ձեռնհաս վարչութեամբ և հոգեւորգիւս աստերիտեթեամբ արժանացաւ կոչել նա ասուց
չոյզգլուսն և պսակ պարձանայ բաղձնուրս Միգրանութեանց, Յի եղն նա ուղեղից անմուրս որ
անխնջ արնութեամբ, ամպիւտա կամար և ձեռնհաս կորովա վարեաց ընդ ամս ձիւս ցիւս վար-
չութեան Մխիթարեան ուխտին: Եւ ոչ պոյաժի Բոլոյն, ոչլ և եղն նա յիւսեւ ջնս մշտաժաւ, որ
նշովորս անայայեթար վարդապետութեան և փազմուղուս լուսով աստերիտեթեան վառեաց բոբրեանց
ի սիրտս մերձաւորաց և հեռավորաց զոյս մարտի և ինչն զպրովութեան նախնեանց մերոց, և ի
մէջ նայ ապցին ասարձակ ծառեանց գտեւ Նայսինեաց, զոյց ընդ Աստուածորութեան, հա-
լիքն գրարորս ցիւսուր Քրիստոսի, զգիցիւկ գգրանս հաստուս, և գառեղեղեակ անխորտակելի յաւ-
սով յառեանեանսին, գիւմայ խիղճեանց յասպարեւ մարտին ի տիղ անտի մանկութեանսն և
ընդ հնաս Աստուածային Զօրավարին ընկայեալ՝ մարտ եղ ցիւսն բաղուսն, շահեալ բաղուսն արգիւսն
բաղւութեան, պիւղ ի վեր կալեալ միշտ գրոշն նշարատութեան, և յաղկելի ի պատերազմոյ

[illegible]

Սակ առաջի սլոյթը գտնադրելու կորստահան այն միայն մեզմէ և տփոյն զգաւ արամաւթաբան միայն, զի են տպագրելն և ոչ պահպանեցան երբեք ի մեծի միարարմութեան Մխիթարայ Եղիսեք և Անտաթեք, որք շնորհօք Աստուծոյ կարող եղին միշտ և կարող են այժմ իսկ գնեիքն լուսւ և գտեիք ունեկ բազմաթիւսն Ամրային Խոնտաթիս Աբղիսեղակոտօսի Արիսեղեան:

Անդր ուրիմն այսու ընդիրք պնդեալ գոյոյ մեր թաշաւերս գտանեմք, և իբրեւ զտարբազան պարտաւս սրտագեղ մազկմանս յերկինս աստեղեմք ի համգիտաւ Հոգւոյն Անձնանս վախճանելոյն և փութամբ մեղիւմք մազկմել Զեզ, Համարչն միաբանութեանդ զմիմեզարութիւնս և սփոփանս ի Հոգւոյն Արքայ:

Winf. C. Cunningham

Կարս, Կարթ, Հայոց Նգիպոսոսի

0.00.9%000.00% 20.000

ԵԳԻՊՏՈՍ

Գաճիկի 15 դեկտ. 1921

ՀԱՅՐ ՊԱՌՈՒՆԻՄԸ

Բո՛քե՛ք վախճանիչը ի կենաց Ամեն, Աբրահամ Ռախել՝ Տեառն Իգնատիոս Աբրահամյանս,
ժամանակի առ փոք աշտար ի ձեռն մանագեկոյց քարտիսի, եղի արամոթեամբ զտիրս իմ և որոյ
նոյ խոն իմ երբայր և ամուսնացի մողովորեանս:

Ընդ իսն նն հարապը և ամենայն տարվոր հանդիմանումը Գրեհենը գալի Գի, անցնալ ընդ փորձ հանդիման ըստգնադատիկ առաքինութեանը, բոլորեալ նա զընկալա տպաւոր կենդանալոյս զորմովք բարեաց, վաստակաւ ի որպէժառութիւն Յամն Արիւթաբալ, որ եղեն ցանօ և աշտահառ ևս եղիլի ապարեն միւրիւրութիւն չալկազնեանն Ազգի:

մնաց հաւատարիմ աստուածային Օրինաց, Քրիստոսական Կրօնից, սիրեաց զԱստուած գեր ի վերոյ եղանակաւ և սիրեաց զբազմաշարքար Ազգս Հայոց գործով և արդեամբ մինչև ցվախմանել շնչոյն և լինել ընդ Աստուծոյն:

Յանձին հանգուցեալ Կիրեղեան Աբրահօրն կորոյս Ազգս Հայոց զկրօնաւորութեանն բզճչորին օրինակն, զարդիւնաշատ ազգասէրն, զտաքիւշտնոր՝ Հայրապետն, զքաղցրաբարբառ և զհեղ Հայրն և զմեծ Հայն:

Դմին իրի և Փաշնաշաղիաական Լիոնեան Հայ գաղթոյս որ ի Հոռով ընդ բովանդակ Հայ Ազգի կարիվէր ի սուգ համակեալ ողբայ զբազմամասնակ և զերանաշնոր՝ Հայրապետն, և զյաւիտեանական հանգիստ և զանգրաւ ուրախութիւն մաղկել հոգւոյ նորին, և ի խորոյ սրտէ ցաւակից լեալ Վերապատուիչ և Մեծարգոյ Հարցոյ և ժառանգաւորաց Ուխտից Մեխիթարայ, հայցել ձեզ յերկնից ի վերստա զմեխիթարայ բաժակն Հոգւոյն Սրբոյ:

Ի գիտութիւն Վերապատուիչի և Կերչ, Հօրոյ յայտ առնեմք զի, ի 10 աւուր զեկեւմբեր տմսոյս յաւուր շարաթու ի Յօնի սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետի յեկեղեցւոյ՝ զգաղթոյս որ ի Հոռով, հանգիստաւ ձայնաւոր Պատարագաւ՝ զգաղթոյս ունի յարկել գլխաւակ Կորին Կերապայ՝ ծառ Հայրութեան օժանդակելով Հոգւոյ նորին և յաւերժացունելով գլխաւակն ի սիրտ սանուց զգաղթոյս և ամենայն հանգիստականց:

Ի վախճանի հաւատեաց խորին մեծարանայ մերոյ Ստանք
Վեր, և Գեղարդեղի Հօրոյ
խոնարհ ծառայք
Ս, Վ, Յէր Աբրահամեան
Վարդէ Ք, Հայ Գաղթոյն
Սեր, վարդ, Աղանանեան
Փոխանակ Վարդի Ք, Հայ Գաղթոյն

ՎԱՆՔ ՓՈՒՄԱՆՔ Ս. ԿՈՒՍԻՆՔ

Ի ԼԻՐԱՆԱՆ

Ի Զմեռա 23 Գեկտ. 1921

Գերարդեղի Հայր

Ի ժամաւ յորում ոչ որ տին ունէր եհաս ար մեզ ազգ մահու որ գուժեր զփոխումն յաստեաց բազմաթիւն խղատաւոս Աջախիսկոյսի Կիրեղեան Աբրահօր Ուխտի Միաբանութեանց, և արկ զմեզ զամենեւին ի խոր թախիժ տրամութեան: Կարօտքս մեխիթարութեան չաւիմք ինչ տակ բայց եթէ ընդ ձեզ երկիր պազանել անգնին տեսութեանն Աստուծոյ: Ի ի եմք յաւով զի հրաւիրեցաւ ամենույ զանթառաւ պսակն ի ձեռաց արդարն Դատարոր, քանզի իրաւամբ կարէր տակ զԱնթոյն ընտրութեանն « Զընթացան կատարեցի զհաւատան պահեցի »:

Մեխիթարից Ս, Հօգին մեխիթարեայց զվշտացեալ սիրտ հանուրց հօրամոյն սիրելիացոյ և պարգեհեցէ ամա ձիգս լի ազգի ազգի պարգեհարն երկնաւորք ի փառս իւր և ի պապճառութիւն Մեխիթարեան Միաբանութեանց:

Հաւատեաց յարգանաց և սիրոյ եմ Գերչ, Հայրութեանց:

Ի գիտաց մերոյ Միաբանից
խոնարհ ծառայք
Մինաս Վ, Յէր Միհասեան
Մեծաւոր վանուց Զմեռա:

Dalla Basilica di S. Marco, 6 Dicembre 1921

Dolentissimo di non potere per la mia poca salute rappresentare io stesso il Capitolo Patriarcale ai funerali del venerato Presule di Cotesta Illustre Congregazione Mechitaristica, tanto benemerito di Venezia e con me generosamente benignissimo, vi assisto momentaneamente in ispirito, e presento le più vive condoglianze ai degni figli del lacrimato vegliardo,

pregando il Signore, come a suffragio della sua santa anima, se può averne bisogno, così perché faccia sentire loro con tutta l'efficacia il conforto della sicura fiducia che essa è stata chiamata a cogliere la corona di giustizia dovuta ad una vita così costantemente ricolma dei meriti più preziosi.

Devotissimo

Can.co Francesco Pantaleo Arcidiacono
a nome dell'intero Capitolo di S. Marco.

✠ PAX!

Reverendissimi Padri,

Apprendo con dolore la perdita dell'Eccellentissimo Mons. Abate Generale, rapito all'affetto dei figli suoi che tanto l'amavano.

Assicurando loro delle preghiere mie e della Comunità di S. Paolo, presento le mie vive condoglianze.

Dio, nella infinita sua bontà, accolga l'anima benedetta nel seno della sua gloria, per rimercitarla delle virtù di cui era essa adorna.

Questo è il voto del mio povero cuore e la preghiera di conforto per tutta la Congregazione Mechitarista.

Infimo Servo

† Ildefonso

Roma 42, 5, XII, 1921.

Abb. di S. Paolo e Ordinario.

Վերադարձի Հայր

Անշուք բարեմասնութեամբ օտե՛հալ՝ արգիճաշատ և ազնի բնասրութեամբ ամենուս սիրելի հանդիսացած, սրբացեալ Աբրայ հոր մահազգը մինչև յարտաժոյժ պատճառեց սրբախոս սպար:

Խորին ցուտկոյութիւններս ձեզ, Վերա. և Վերջարգելի Հայր, և բոլոր սգացեալ միաբանութեանց. Աստուած, հանդուցեալ Արհիապատիւ Խղնատիս Գերապայծառ Աբրայ հոր հանգիստ յաւիտեանսն պարգեւէ, մեզ ալ համբերութեան և համակամութեան շնորհքը:

Հանդուցեալ բազմամեայ և բազմարգիւն, աշխարհ պատկառելի և համակրելի Կիրիզեան Ազրեայկոստոսի մահուամբ մեր հասարակութիւնը մասնաւորապէս, և Հայ ազգը՝ ընդհանրապէս մեծ կորուստ մ'ըրաւ. Աստուած ամոր նման նորեր յարուցանէ . . .

Յարգաւելց պէ՛տանիւ եմ Վերա, Հօրգ,

Խ. Ի.

Երուսաղեմ 15 Գեղտեմբեր 1921

Յովսէփ Վ. Մամեան
Կաթողիկոսական փոխմորդ յերուսաղեմ

Գերադարձի Հայր՝ Միխրարեան Միաբանութեան Ի Վեճետի Ս. Ղազար

Յաւաք սրտի իմացմամբ Արհիապատիւ Գերապայծառ Ջեան Ջեան Խղնատիս Վ. Կիրիզեանի և Ընդհանուր Աբրահօր դառնաղէտ մահը:

Պանուն Լիզորեայի Հայ գաղութին, կը փութեմք ներկայիս յայտնել Ձեր ազգօգուտ Միաբանութեան, մեր խորին ցուտկոյութիւնները:

Խորին Աստուծո՛ւ հանգուցելոյն սուտքնազարդ հոգւոյն յախտեանկան հանգիստ ընդէ՛կ ե
 ջեր Միաբանութեան միեկիւնութիւն,
 Մնանք խորին յարգանքս

Պետրոս Կ. Վ. Աճէմեան
 ժողովրդասպետ

Հայեկին աշակերտ Հանգուցելոյն ի Բաթագիւիան Վարժարան,
 Պետրոս Ազնաւորեան ե գերզաստանք,
 Քերովքէ Բաճրապետան
 Կարաթիւն Կարասեան ե իւր ընտանիքը,

Լիվոսն 10 Գեկտ 1921

SEMINARIO PATRIARCALE

di

VENEZIA

li 3 dicembre 1921

Reverendissimo Padre,

La triste notizia della morte del venerato Eecmo Mons. Abbate, per quanto temuta, mi giunse dolorosa assai. Anche il Seminario Patriarcale ebbe occasione di sperimentare molte volte la squisita e signorile bontà di cui era ripieno quell'inestimabile Uomo. E per questo che a nome pure del Seminario presento a Lei, rev.mo Padre ed a tutta la religiosa Comunità, le più vive condoglianze per l'amara perdita che colpiace così nel vivo la Congregazione.

Mi spiace assai che un impegno di ufficio mi vieti di assistere ai funerali: tuttavia il Seminario sarà, com'è di dovere, rappresentato.

Le bacio la mano e con particolare ossequio me Le professo

Devotiss. Servitore

Can.co Dr. Giovanni Jeremich
 Rettore

Abtei St. Bonifaz, München 9, XII, 1921

Hochwürdiger Herr

Und freund!

Bei den guten und in früheren Jahren so schönen und lebhaften Beziehungen zwischen S. Lazzaro und St. Bonifaz hat der Tod Ihres durch Leben und Alter gleich ehrwürdigen Abtes bei uns aufrichtige Teilnahme hervorgerufen und ich möchte nicht versäumen, Ihnen und allen Ihren verehrten mithrüdern von ganzem Herzen mein Beileid und meine Gebetsteilnahme auszusprechen.

Gott schütze Ihr berühmtes segensreiches Heiligtum.

In stets Lieber
 Erinnerung
 Ihr
 treu ergebener
 P. Rupert
 O. S. B.

Gentilissimo Padre Minas,

A Lei, e per Lei a tutta la Congregazione Mechitarista, le mie più sincere condoglianze per la morte di Sua Ecc. l'Arcivescovo Ghiurekian.

Io ricordo il bene che Loro tutti, come a vero Padre, volevano al compianto Arcivescovo. Ricordo la grande bontà e pietà di Lui. Ricordo con viva soddisfazione, il Suo affetto per la nostra Patria.

Alla memoria di Lui il mio reverente ossequio: a Loro tutti della Congregazione, e particolarmente a Lei, una parola di conforto.

Con sincera amicizia.

Devot.mo

Maggioni (Prefetto)

Gorizia 6 dicembre 1921.

COMUNE DI SAN ZENONE DEGLI EZZELINI

(PROVINCIA DI TREVISO)

Add 3 Dicembre 1921

MM. RR. Padri Armeni

Questa Amministrazione Comunale ha appreso con il più vivo dolore la morte di S. E. Mons. Ignazio Ghiurekian loro amabilissimo Arcivescovo ed Abate Generale che il paese da molti anni aveva l'onore di ospitare nella villa da Lui preferita per la quiete e tranquillità che vi regnava, circondato dall'affetto e devozione di tutto il popolo che piange l'Illustre Prelato per le sue alte doti, per la sua grande bontà, per la sua particolare benevolenza.

Largamente benefico, Egli lascerà perenne memoria per l'insigne benemerenza, per il suo amore.

A nome di questa Ammin. di tutto il popolo, invio profonde sentite condoglianze.

La Giunta Municipale

(SINDACO) PELLIZARI BORTOLO

Segretario Vignola

UFFICIO PARROCCHIALE
DI
S. MARIA ELISABETTA
LIDO (VENEZIA)

Lido, 3 Dicembre 1921

Rev.mo Padre Vicario Superiore dei RR. PP. Mechitaristi

S. Lazzaro (Venezia).

La notizia assai triste della morte di S. Ecc. Mons. Ignazio Ghiurekian, Arcivescovo Armeno e Abate Generale di cotesta Comunità, ha suscitato nel mio cuore vivo, sincero rimpianto. — E chi potrà magnificare come si conviene il desideratissimo Prelato? È scomparso un santo, un dotto, un padre, un Pastore.

Dinanzi alla sua tomba si resta addolorati e confusi; addolorati per la perdita di tanto Vescovo; confusi perchè ci si sente tanto lontani dalle virtù che hanno sempre, e in modo così eccelso, accompagnato la preziosa esistenza. — Egli ha terminata la sua lunga e laboriosa giornata sopra questa terra; ma l'alba della nuova eterna vita deve essere stata per Lui molto lucente; poichè il Signore, presso Cui è preziosa la morte dei giusti, L'avrà accolto fra i suoi confessori più fedeli. Ne sono sicuro. Sia questo il grande conforto a tutti i suoi Confratelli della Congregazione Mechitarista, che hanno sempre avuta per Lui, e ben a ragione, una santa venerazione, che L'hanno sempre amato, che hanno passati tanti e tanti anni alla sua scuola di sublimi virtù e che hanno diviso con Lui i giorni lieti e tristi.

Ed io, che fin da bambino ho imparato ad amare e a venerare il santo Arcivescovo, sicuro interprete dei sentimenti di cordoglio di tutta la mia Parrocchia di Lido, a nome di questa e dei Signori Fabbricieri esprimo a Lei, Rev.mo P. Vicario e a ciascuno dei buoni Padri Mechitaristi, le più vive condoglianze assicurando tutti che non mancheranno i suffragi fra gli abitanti di Lido per l'anima elettissima del compianto Mons. Arcivescovo.

Ed anche in questa luttuosa circostanza desidero di riconfermare una volta di più i sensi del più vivo attaccamento e della più viva gratitudine a cotesta Veneranda Comunità.

Devotissimo suo

Sac. Remeo Tisianello Parroco

Lunedì 9 Dicembre. 1921

Այս Մխարանութեանքն Մխիթարեանց Վեհեակոյ Ս. Դպար

Բազում տխրութեամբ ընկալայ գիրն Զեր բոխտեր գնահատել ընդհանրական Աբրայի Մխարանութեանց, Գերապայծառ ճեան ճեան եպիստոս Վ. ի Արեւիկեան, որ հանգեալ ի Քնդ յետ կարճատե խաղութեան:

Եւ եւ համայն ժողովուրդն իմ դանապետ ողբում ընդ կարուստ ամն առաքինոյ ի բարեպաշտի ի հաւատա քրիստոնէութեան եւ վաստակաւորի ի գորութեան միում եւ ի սրբաւորութեան Մխարանական Ռիւսիոյ:

Այսինքն եւ մաղկեմք, զի Բարերարն Աստուծո՛ւ ընկալի զհոգի նորա քաղցրութեամբ եւ դաստորիւ սրբաճառացեղ ընդ ամենայն սուրբ յարգութեան երկնից, առաքեղ զՀոգին իւր Սուրբ առ ի տփփել եւ մխիթարել զհամայն Մխարանական Ռիւսիոյ, փարատելով զսուգ եւ զարանձկին ի սրտից Զերոյ, զի կարող լինիցիք յետ այսու եւ խաղաղական կենոք եւ ժաշման աշխատութեամբ սպասարել ճեան եւ ստատել բազմաշարքար սպին մերոյ:

Միամ վշտակից եւ աղօթակից ընդ Զեզ եղբայրական սիրով՝

Աբել Մ. Վարդ. Կապարեան

L'OPERA DI SOCCORSO

PER LE CHIESE ROVINATE DALLA GUERRA

Palazzo Patriarcale - Venezia

7 Dicembre 1921

Reverendissimo Padre,

Faccio a Lei e a tutta la Comunità le più vive e sentite condoglianze per la morte dell'Illustre Abate Arcivescovo, che, meritatamente, era considerato come rappresentazione e simbolo e di loro e della intera nazione armena, e prego il Signore che voglia concedere alla loro Comunità, per il bene loro e dell'Armenia, e per l'onore di Venezia molte generose vocazioni simili a quella del defunto Abate.

Ossequio con rispetto e con grande affetto.

Dev.mo Obbligatissimo

Mons. Giovanni Costantini

Արև 5 Դեկ. 1921

Վերապատուելի Հ. Յովհ. Ի. Վ. Թարսեհան
Ամուսնակա Միտիթարեան Միարանութեան

Ի Ս. Վազար Վեհափ

Պարգաբա թերթերուն մէջ խոր վիշտով կարդացի երէկ գոյժը մահուան, Վերապատուելի Արև թերթն Սրբազանի, որ կէս դարու մաս ժամանակ Միարանութեանց Արքայապետութիւնը վարեց արդիւնաւոր և պանծալի հեղինակութեամբ:

Իմ ամենամեծագոյն ցաւակցութիւններս կը յայտնեմ ձեզ այս առթիւ, ինչպէս նաեւ Միարանութեանց բոլոր Հայրերուն, և կը մաղթեմ որ Հանգուցեալ Արքայապետ արժանքները յաջորդն ունենայ ընդ հոռւ վեհափեան Միտիթարեան Պարսուր Միարանութիւնը:

Ձեզ յարգանք և անմոռէր

Յօթթ. Վահրամ Թարգման

EGLISE ARMÉNIENNE

RUE JEAN - GOUJON (VIII).

Վերաշնորհ Ս. Հայր-Յեզակալ Արքայապետութեան Միտիթարեան Ռիտին Հայր
= Յ. Յովհաննէս Ի. = Վ. յովհ. Թարսեհան և Պատուաւոր. Միարանակից Ս. Հայր.
Ի Ս. Վազար = Ի Վեհափ.

Հոգեկոյս Արքայապետ-Արհիպիսկոպի Յ. Խզնասիրտ Սրբազանի տերաւոր ժառանգութիւնն հասաւ և մեզ. Գորիզի Հայ գաղութին ընդ իս' համակցեցաք Ի խորին ցաւ, բայց, ըն կարողացաք հեռագրաւ յայտնել մեր ցաւակցութիւնքն՝ մահազդին ուշ հասնելուն մեզ:

Հոգեկոյս Արհին՝ տիպար եկեղեցական՝ պատուարի և իղձամիտ պաշտօնաւոր և գուրգու-

տաւ Հայր էր. թե՛ ձանգչի՛ յերկնային կեանքն ու փառաւոր միայ իւր յիշատակն:

Եւ մեք՝ մաղթելով Ի Ս. Հոգեկոյս Ձեր գեր. Ս. Հայրութեան և համայն Միարանակցաց սիրտման և արեւմտ կեանք:

Եմ ցաւակից՝

Վահան, Ի. = Վ. յովհ.

Փարիզ, 9 Յունի, 1922

FURST

Il Cardinale van Rossum

Per sincere condoglianze.

*Der Abt und das Convent des
Benediktiner = Stiftes St. Bonifaz*
Sprechen ihre aufrichtigste Teilnahme aus.

Ambassade de France en Italie

Madame Harrère prient les Révérends Pères
Mékharistes d'accepter toutes les plus sin-
cères condoléances pour la mort de Monsei-
gneur Ignace Ghiurékian Abbé du Couvent.

Y. Artin Bey

Avec mes plus sincères condoléances.

Il Sac. Dott. Mario Vianello
Cancelliere Patriarcale

Presenta a cod. Ven. Comunità la più sen-
tite condoglianze per il grave lutto che la
colpisce con la perdita del veneratissimo
Mons. Arcivescovo onore e decoro della Con-
gregazione e della S. Chiesa.

Umilia ossequi.

Gadarineh Artin Pasha Limongelli

Je suis profondément attristée par la dou-
loureuse nouvelle de la mort de Son Excel-
lence Monseigneur I. Ghiurékian. Il a reçu
sa récompense et il prie pour votre sainte
Congrégation, pour laquelle il a travaillé
toute sa vie. Que Dieu bénisse son successeur
et votre admirable congrégation, afin qu'elle
soit toujours ce qu'elle a été, un soutien
et une gloire pour l'Eglise et l'Arménie.

Ohannès Pacha Couyoumlian

Խոսքի ցուցանողութիւնս.

Leopoldo e Nasle Corinaldi

Addolorati della perdita del compianto Rev.
Mons. Ghiurekian mandano le loro più sentite
condoglianze.

Elena Angeli Nani Mocenigo e figli
Vive condoglianze.

N. H. Conte Mario Nani Mocenigo

Vivissime condoglianze.

*Antonio Fradeletto Senatore del Regno
e Famiglia*

Con le più vive condoglianze.

*Monsignor Andrea Panzoni Prelato
Domestico di S. S. - Canonico Damasciano*

Per vivissima condoglianza a tutto l'Ordine.

Gr. Uff. Giacomo Gorrini
già R. Ministro d'Italia in Armenia

Profondamente addolorato per la morte di
S. E. Rev.ma Monsignor Ignazio Ghiurekian,
Arcivescovo, Abate Generale, esprime alla
Eminent.ma Congregazione Mechitarista, cui
lo legano tanti ricordi, le sue più vive e
sentite condoglianze.

Avv. Ettore Sorger

Presenta alla Veneranda e tanto beneme-
rita Congregazione Mechitarista le più sentite
condoglianze.

Cav. Nob. Sebastiano Vignola

Profonde condoglianze.

*Dott. Lorenzo Stefani la Consorte ed il
Figlio*

Invidano le loro più sentite condoglianze.

Vincenzo Cadarin
Scultore

Per condoglianze.

*G. B. Del Vo. Condirettore Centrale della
Banca Commerciale Italiana (di Venezia)*
Vivissime profonde condoglianze.

*Maria Genovese Carutti e Cav. Uff. Pietro
Genovese, Ufficiale dell'Istruzione Pubblica
di Francia*

Appresa con sincero dolore la triste notizia
della morte di S. E. Mons. Arcivescovo Ghiu-
rekian, inviano di cuore le loro più vive
condoglianze alla Reverenda Comunità dei
Padri Armeni e assicurano che non manche-
ranno di ricordare nelle loro preghiere lo
spirito eletto del Veneratissimo Padre.

Giuseppe Zardo; Maestro, S. Zenone.	Տ. Տէրմիսեան, Լալմպիկ.
Famiglia Rodigliero Romano d'Esselini.	M. Norfo.
Տարգ. Կազմարեան, Պոլիս.	Հայ Բարաշգիմասէր ընկերութիւն Կիլիսիայ.
Avv. Amedeo Massari.	Romano Massagrando e Famiglia, Venezia.
Avv. Cav. Renzo Franco.	Giovanni Rossi, Venezia.
Vettore Zanetti-Zilla; Pittore, Milano.	Առշակ Չապանեան, Բարիկ.
Prof. Cav. Rosolino Bello di Venezia.	Prof. Giacomo Soave.
Casa Salute Fato-Bene-Fratelli, Venezia.	Հ. Մազեւս Կազարեան.
Ditta Giuseppe Torresin; Cambio Valute, Venezia.	Prof. Ettore Casellari.
D. Emilio Basso; Arciprete, Cittadella.	Mario Serafini.
Հ. Մ. Փօսեան Միսիթարեան Վիեննայի.	Ferdinando Remy.
Nelly Nucci, Padova.	Georges V. Kassapian, Consple.
Maria Penzo, Chioggia.	Միսրոբ Յ. Սեթեան, Կալկաթա.
Mons. Ulisse Micocci, Roma.	Միք. Կաթիսեան, Իսկիւղ, = Կ. սլին, Կ. սլին.

Կը զննէր նա՝ Լափոնգէն Պատրիարքին գաժանակներ իր ընկի լիզումով եւ, ի գոնացումն ստորայ.

IL DISCORSO DI S. Em. PIETRO Card. LA FONTAINE PATRIARCA DI VENEZIA

Sovente quando intervengo ad un funerale, all'aspetto della morte, che tanti vuoti produce e tanti dolori, provo la sensazione come di chi si trova in luogo, dove il recente uragano schiantò gli alberi e devastò il terreno. Innanzi al feretro del mio carissimo fratello nell'Episcopato Mons. Ignazio Ghiurekian l'animo mio invece non si sgomenta, l'immaginazione non si turba: mi pare piuttosto di assistere alle premure che sogliono usarsi verso un bambino innocente, che tranquillamente si addormenta nelle braccia della mamma buona. E appunto come il fanciullo semplice del Vangelo visse Mons. Ignazio, che testè placidamente si addormentò nelle braccia della madre Chiesa. Buoni Monaci, a cui egli fu padre, maestro ed esemplare, non sentite il buon odore di Cristo, ond'egli ha impregnato quest'asilo di pace e l'Armenia vostra? Bene a lui si potrebbe applicare l'elogio che la Scrittura fa del pio Giosia: *"la sua memoria è un composto di vari odori fatto per mano d'un profumiere"*, o la parola di Osea: *"io sarò, dice il Signore, come rugiada per Israele. Ei sarà bello come l'ulivo e odoroso come il Libano"*. Il Signore fu veramente pel Ghiurekian come rugiada. Lo fornì d'indole dolce e

1. Ecol. 89. 1.

2. Osea 14. 6, 7.

fattiva, di cuore tenero e compassionevole, d'ingegno elettissimo: lo fece nascere di famiglia cattolica, lo chiamò con vocazione nobilissima allo stato monastico e sacerdotale, l'arricchì del sacrosanto carattere episcopale e lo predilesse chiamandolo a parte della sua croce. Così l'ulivo divenne bello e il Libano esalò un incognito indistinto di soavità di mille odori, come l'amena valletta di Dante nostro. Chi potrebbe negarlo? Il mondo ignorante dimentico della immensa gratitudine, che deve al monachismo, lo disprezza e sopprime, privandosi per tal modo di una eccellente forza vitale. Per convincervene date un semplice sguardo all'opera svolta da questo monaco esemplare, ispirata a quella di San Benedetto e del Mechitar. Pianticella di dodici anni egli si sentì mosso a lasciar la sua Trebisonda per trapiantarsi quì a S. Lazzaro, non per bisogno che egli avesse d'aiuto materiale dei monaci nè per una risoluzione avventata. Sappiate che era di famiglia nobile e ricca, che il padre di lui non fu così facile a favorirne la vocazione e che un suo congiunto religioso gli oppose non lievi difficoltà, volendo che il giovinetto sperimentasse bene la supposta chiamata.

Oh! disse un giorno il piccolo Ghiurekian a questo suo congiunto: quale sarà dunque la difficoltà massima che avrò ad incontrare nella vita di monaco? L'ubbidienza, rispose seriamente il congiunto, l'ubbidienza continua, che ravvisando negli ordini dei superiori la volontà di Dio, mai, capisci? mai contraddice. Se è per questo, riprese il coraggioso giovinetto, posso partire sicuro. E partì: l'accolse questa isola fortunata, dove, esemplare nell'ubbidienza e nelle altre virtù, ratificò il suo sacrificio al Signore, senza che il grado della famiglia, le ricchezze e il vigor giovanile gli facessero ostacolo. Percorse con lode gli studi, tanto che in alcuni rami si poteva chiamare scienziato. Prese poi amorevole direzione del Collegio Moorat-Raphaël lasciando di sè soave ricordanza negli alunni, oggi uomini maturi. Scienza e virtù lo resero lume da porsi sul candelabro per illuminare altrui: fu però a suo tempo eletto Abbate Generale della Cong. Mechitarista e dalla Santa Sede accresciuto della dignità di arcivescovo. Allora sì che il Libano esalò più che mai il profumo di svariate virtù. Potreste attestarlo voi, o Padri, testimoni della sua modestia, del suo spirito di preghiera, della sua mortificazione, dell'affabilissima carità a vostro riguardo. La pietà! Ricordate con quanta premura pose mano a riportare al testo primitivo il Breviario armeno liberandolo dalle interpolazioni e dalle inconsulte mutazioni introdottevi? Era il desiderio che la genuina preghiera de' maggiori salisse al cielo per il labbro dei figli. E non fu lo spirito di pietà e di adorazione che lo spinse a ridurre in forma magnifica questa chiesa prima angusta e disadorna? E quando la vide così adornata, godeva e vi passava il tempo nell'adorazione del Santissimo Sacramento, nella meditazione della passione del Redentore e nel rendere onore alla Madonna che amava di tenerissimo amore filiale. Nè sono da tacere, se vogliamo considerare le sue cure di padre dei monaci, certe premure singolarissime, come p. e. quella di tagliar di sua mano l'abito e il

mantello dei religiosi nel giorno della loro professione, e l'ansietà perchè agl'infermi nulla mancasse, e i restauri e gli ingrandimenti di questo monastero, e gli acquisti di luoghi di campagna dove condurre durante l'estate i padri e gli alunni, affinchè lo spirito si ricreasse e le forze si consolidassero in vista specialmente delle missioni d'Armenia, che tanto gli stavano a cuore. Poichè è da ricordare, o signori, che la fede non spegne l'amor di patria; lo perfeziona anzi e l'accresce trasformandolo in quella santa carità del natio loco, che è vera virtù. La quale nel cuore del nostro Arcivescovo fu in grado assai elevato, tanto che si potrebbe affermare che per opera di lui buona parte della vita dell'Armenia irradiava da S. Lazzaro. E tutto egli compieva all'ombra senza fasto e vanagloria, tuttavia con grande efficacia toccata con mano nella lontana patria. Così non è evidente l'efficacia della forza elettrica nel luogo dove si genera: a distanza però ne vedrete gli effetti e nella illuminazione, e nelle trazioni e nei macchinari, onde-traggono le città vantaggi vitali. Sì: il Ghiurekian viveva qui nascosto, intento alla preghiera e al lavoro, dilettandosi molto di contemplare in quest'isola paradisiaca il Creatore nelle bellezze della natura, mentre per opera sua sorgevano le missioni di Persia, quella di Mush, quella di Bakgegik vicino a Costantinopoli fornita da lui di chiesa, di un collegio e di un istituto di suore, quella di Nicomedia con scuola e parrocchia, dove aveva quasi condotto a termine una vasta chiesa, travolta purtroppo dal turbine della guerra. E a Trebizonda sua patria, in mezzo a mille contraddizioni, aveva aperto un ospizio per fanciulli, che con esimia carità trasferì nella sua stessa casa paterna. Sempre poi con la mira agli interessi religiosi e patrii egli curò singolarmente la tipografia di S. Lazzaro, che per il valore delle opere stampate e per finezza di lavoro si è procacciata nome non spregevole. Allo stesso scopo volle che degli alunni Mechitaristi altri frequentassero per addottorarsi l'università teologica di Roma, altri, per altre scienze, quella di Padova.

Sopra, o signori, vi ho detto che Gesù predilesse il caro Arcivescovo chiamandolo a parte della sua croce. Or bene voglio che sappiate che Egli aveva composto e recitava con fervore una preghiera, indulgenziata poi da Sua Santità Benedetto XV., che è documento di quella carità, maggior della quale altra non può darsene. Eccola:

" Gesù, mio Signore, abbiate misericordia di me, condonate, cancellate e perdonate i miei peccati. Datemi la grazia di non peccare e di amarvi immensamente.

Salvatemi nel momento della mia morte e fatemi degno del vostro amore e della visione vostra divina, alla quale anelo con ardore e per la quale desidero offrire la mia vita col martirio...

Quanta umiltà in queste espressioni, quale amore di Dio fino al desiderio di martirio! E il martirio l'avesti, anima cara, non quello della spada, ma quello del cuore, che sanguinò a più riprese alle notizie delle ripetute stragi degli armeni tuoi, dei crudi martori, inflitti perfino a donzelle

e a fanciulli, alla vista degli orfani derelitti, che col terrore ancora impressa nello sguardo venivano a cercar quì un pane e un asilo. Durante questo martirio prolungato una sola volta provò sollievo, quando vide finalmente sul suo S. Lazzaro sventolare la bandiera della risorta Armenia: sollievo che poco durò, perchè, malgrado la ricostruzione di quella tribolata nazione, le notizie dolorose non cessavano. Un'altra specie di martirio fu per lui il trovarsi in condizione di non potere più porgere l'opera sua ai suoi monaci diletti: l'età sua, meglio che ottuagenaria, richiedeva riguardi e riposo. Si ritrasse allora nella villa di S. Zenone, donde per amore dei suoi monaci, in età di anni 87, affrontò il viaggio per Roma ansioso di veder il S. Padre, che l'abbracciò caramente e lo benedisse.

A S. Zenone egli divideva il tempo fra la preghiera, qualche lavoruccio campestre e l'osservazione delle bellezze del creato, che tanto eloquentemente parlava al suo animo ricco di semplicità francescana. Io che ogni anno andavo colà a visitarlo, ero lieto osservandolo o nella chiesetta prostrato in adorazione, o in casa seduto nel vano di una finestra della sala intento alla lettura di libri spirituali e in preghiera, o sulla sponda della fontana a ricrearsi alquanto traendo a se con briciole di pane i pesciolini, o in conversazione, che era sempre geniale ed amabile.

E fu appunto a S. Zenone che il giorno del 24 novembre fu colpito dal morbo micidiale. I suoi confratelli, memori che li aveva pregati più volte durante la vita di amministrargli per tempo i Sacramenti in caso di malattia, tennero fedelmente la consegna rimanendo edificati della serenità e della devozione, con cui il caro infermo li ricevette. Fu impetrata per lui la Benedizione papale. Egli che nutrì sempre un amore filiale per il successore di S. Pietro, all'annunzio di quella benedizione, ebbe un lampo vivo di gioia. Volle gli si recitasse la orazione, che sopra avete inteso, e circondato dai suoi monaci afflitti, nell'integrità delle facoltà mentali in fino all'ultimo, in età di anni 89 tranquillamente si addormentò nel Signore.

Dormi, o caro, nella pace dei giusti: Iddio ti dia requie: noi ricordandoti ripetiamo: *Ei fu bello come l'ulivo, e odoroso come il Libano.*

Պրսէն սապար ինտեղ սեղեկութիւնը Պատրիարքարանի արժանաւոր եկեղեցւոյ մէջ սեղի ունեցած պատանդէն մասին:

ՌԻԽՏԻՍ ՀԱՆԳՈՒՅԵԱՒԱՒԱՐԱՆՈՐ

ԳԵՐՊ. ԿԻՐԵՂ. ԵԱՆ ԱՐՔԵՊՍԻ ՍԳԱՀԱՆԳԷՍԸ

Պ Ո Ւ Ս Ո Յ Մ Է Ք

Դեկտեմբեր 12, երկուշաբթի առաւտեան ժամը ինն էր:

Գիշերուան սառնաշունչ փոխրիկը՝ դեռ կը շարունակէր իր աւերը ծովու եւ ցամաքի վրայ:

Բերայի Սպարզ Ազաճի Ս. Աստուածամկնայ եկեղեցին՝ սուգի վարագոյններու մէջ առնուած է: Շոգըղզուն եկեղարական ջանքերը ու բեկրեկող բազմաթիւ մամեր կը լուսաւորեն խորանները եւ եկեղեցւոյ մէջտեղ բարձրացող եպիսկոպոսական մաս հարեմը: Մոմակիր շորս Մխիթարեան վարդապետներ կը հսկեն անոր շուրջ:

Սգահանդէսին կը նախագահէր՝ Արհ. Նազլեան Արքեպիսկոպոս Կաթողիկոս սական: Պատրիարքական Տեղապահը, որ հանգուցեալ Վեհին պատրի մ'ընելու համար, փափագած էր ինք կազմակերպել սգահանդէսը:

Ժամը Յին հանդիսաւոր թիւ պատարագով սկսաւ արարողութիւնը, որուն ներկայ էին Ռաբոսեան եւ Պահապանեան Գերապաղծառները, Վիկնայի Մխիթարեան Հայրեր, բազմաթիւ օտար եկեղեցականներ եւ կրօնական Հաստատութեանց ներկայացուցիչներ, Հայոց Պատրիարքարանի եւ Վաղարշական ժողովոյ պատուիրակները, Մ. Ռափայէլեանի նախկին սաներ եւ բազմաթիւ համակիրներ: Դժբախտաբար, փոխորկի սաստկութեան պատճառաւ Քաղկեդոնի Արամնային Հայրերը բացակայ էին:

Մահաբեմին առջեւ կը հսկէին՝ Բերայի Վեցերորդ խումբի Մխիթարեան սրբաւաններ, եւ Բերայի Մխիթարեան վարժարանի սաները կը մասնակցէին սգահանդէսին:

Պատարագէն յետոյ, երգիչ խումբը՝ յուզիչ հանդիսաւորութեամբ կատարեց հոգեհանգստեան պաշտօնը, որուն աւարտումին, Նազլեան Գերապաղծառ թիւ իջաւ՝ եւ հակիրճ ու եռանդուն զամբանականով մը ներկաներուն վերջիչեցուց հանգուցեալ Կիրեղեան Գերայ: Արքաճօր նախրական անցեալը, անբասիր ու մաքուր կրօնաւորի նկարագիրը, որով ան կարողացած էր Մխիթարեան Միաբանութեան հոգը եւ Արքայի ծանր պատասխանատուութիւնը յանձն առնուել եւ անմուտիբարար զոհուիլ քառասուն հինգ տարի՝ իր Արքայութեան պաշտօնի շրջանին մէջ՝ թէ՛ Միաբանութեան եւ թէ՛ ազգին համար:

Արհ. Նազլեան Գերապաղծառը՝ շատ լաւ գուրս ցատկեցուց ծերունազարդ Հանգուցելոյն հեղաշարիչը, սգնաւական նկարագիրը, վեհանձն ու ներդրումն հոգին, որով ան կարողացած էր իր պաշտօնավարութեան երկար շրջանին, մասնաւոր վերջին տարիներու ընթացքին, Միաբանութեան գլխուն սպաննացող մասլ ամպերը հեռացնել, համբերատար հոգով տոկաւով յուզուող խնդիրներու հանդէպ, որոնք՝ կարող էին բարդութիւններ ստեղծել:

Սգահանդէսէն ետք, պաշտօնական ներկայացուցիչը եւ հրապրեալները մեծաբուեցան Պատրիարքարանի հիւրատարհին մէջ, ուր, անոնք կրկին իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին Մխիթարեան Ռափայ Գաւառական Մեծաւորին ու բոլոր Հայրերուն:

ԶԱՅՆԱԻՈՐ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ի ՀՈՌՎԱՄ

Գերպ, Իգնատիոս Կիրեղեան Արք. Արքանօր մահուան գուժը խոր վիշտ և ցաւ պատճառած էր նաեւ ի Հոռով Քաճառայայտական Լեւոնեան Հայ Գաղղոցի մէջ։ Այդ պատճառաւ բաց ի ցաւակցական նամակէն՝ զոր հրատարակած ենք վերջ՝ յիշեալ Վարժարանի Տեսուչ Գերպ, Սարգիս Վ. Տէր Արքանամեան, բոլոր Վարժապետք և Աշակերտք, «Ազգելով իրենց վշտակցութիւնը հրապարակաւ ևս արտայայտել ի լուր աշխարհի» ինչպէս գրուած էր = Կ'ազնի և Կ'որոշեն համոզմամբ ձայնաւոր պատարագաւ մը յարգել արժանաւոր և մեծ հոգեւ յիշատակը»։

Եւ ստուգիւ գեղեցիկ զգաստարով մը կը սահմանեն սգահանդէսի իրը օր՝ Ս. Յակոբ Մծրնայ Հայրապետին տանը։ Ուստի անմիջապէս կը տեսնուին ամէն պատրաստութիւն, և կը գրկուին մասնաւոր հրաւիրագրեր պաշտօնական մարմիններու, կրօնաւորական Հաստատութեանց և ծանօթ բարեկամներու՝ ներկայ ըլլալու այդ օր կատարուելիք պաշտամանաց։

Այսպէս տեղի կ'ունենայ սահմանուած օրը ժամ 10 1/2-ին Վարժարանին Ս. Դիմիտրիոս Տղմուսեան եկեղեցւոյն մէջ՝ ի ներկայութեան բազմութեան մը։ Դասին մէջ պաշտօնապէս ներկայ գտնուած է զգեստաւորեալ Ամին, Գերերջմանիկ Հօգ, Տէր թերգեան Կիկել-Պատրիարք, ինչպէս նաեւ Արհ. Գերպ, Գալունեան Արքեպս., Դերկալից մէջ գտնուած են Գեր, Հ. Տէրիկիւշ, Մոնա Սանֆերմա, Պետ Հոռովայ «Ս. Հոգի» կոչուած Հաստատութեան, Արեւիկեան Ս. Ժողովի կողմանէ Հայկական Ռամբի քարտուղար Մոնա, Ճիւղպէ, Ընդհանուր Բնեկեղեցեան Կարգի Դախաթուս Արքայն Սոցիոլոգիկը, Խաւիլայ Կրօնաբանաց Դախաթաճ Արքայն Բլաշիստ, Սուպիազայի Բնեկեղեցեանց Ընդհանրական Արքայն Կարիստոր, Տիրան պէյ Դորատունիկեան, Օլէվիտան Միարա նութեան Ընդհ. Գործակալ Արքայն Լուկանո, վարիշ «Rivista Benedettina» թերթի, Երեւանեան Հանրապետութեան ըսվ Խաւիլայ նախկին Դերկալայացիշ Հայասէր նախարար Կորրինի, Տիկին Գալունեան փաշա, Ճարտարապետ Վարդ Կազընեան, Հայապէտ Ֆրայտթի. Մ = Ռ Վարժարանի Հոռովայ Համալսարանական աշակերտք, ուրիշ Միարանութեանց Ընդհ. Մեծաւորք, արքայք և բազմաթիւ եկեղեցականք և ծանօթ Խաւիլայի անմասնորութիւններ։

Վեճակայ տալով լրագրիները մեծ ցաւով հաղորդեցին Կիրեղեան Արքանօր մահը և նաեւ կանգնած կատարուած թաղման հանգիստեան, յաջափելով միապատմաբ Հանգուցիչին կեանքն ու գործունեութիւնը։ Անոնքն ևս կը գնինք «Gazzetta di Venezia» յայտածին թարգմանութիւնը։

ՄԻՒԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅՐԵՐՈՒ

ԸՆԴՀԱՆՐԱՍԱՆ ԱՐՐԱՀՕՐ ՄԱՀԸ

Պազընի մէջ տիրազդեցիկ տպաւորութիւն մը թողուց Միթիարեան Հայերու Միարանութեան Ընդհանրական Արքանօր, Գերպ, Իգնատիոս Վ. Կիրեղեան, Տրայան Նուպրիս Արքեպիսկոպոսոսին մահուան բովը։

Գերպ, Կիրեղեանի հետ անհետացաւ նահապետական տպար, խտակրած ու տախնագիւղի գէմը մը, բոլոր հայութիւնը կը մեծաբեր ու կը պատուէր գնիք թէ՛ իրր

հին Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան ամենահեղինակաւոր ներկայացուցիչներէն մին, և թէ իբր ընդարձակ գիտութեան ու խոր իմաստութեան տէր անձ մը:

Շատաւիղ ազնուատոհմ ընտանեաց, ծնած է Տրապիզոն, Կոմսենոսներու հին մայրաքաղաք, 1832ին: Իր ծնողքը, ազնուական և հարուստ, ուզեցին ուսման մէջ զարգացնել իրենց զաւակը և այս նպատակաւ յղեցին Վենետիկ Ս. Ղազարու Վարժարանը, որ երկու դարէ ի վեր աշխարհիս մէջ հայ մշակոյթին փարոսն է: Հասաւ հոն 12 տարեական հասակին մէջ ու կատարեց ուսումնական բոլոր ընթացքը՝ մինչև Վարդապետական աստիճանն ու քահանայական Ս. Կարգին ընդունելութիւնը: Բաց ի հայ և ընդհանուր գրականութենէն հմուտ էր բնական ու ֆիզիքական գիտութեանց, և ուսուցչական պաշտօնը կատարեց այն վարժարանին մէջ՝ որ զինքը իբր աշակերտ ընդունած էր: Ի լոյս ընծայեց գրական և իմաստասիրական բազմաթիւ աշխատութիւններ: Խորապէս ծանցողղ և եռանդուն մշակող սրբազան երաժշտութեան, հրատարակեց հայ եկեղեցական երգեցողութեան վրայ աշխատութիւն մը, որ ուսումնասէրներէ գնահատուած է իբր հիմնական գործ:

Գերպ. Կիրեղեան իր ընդարձակ գիտութեան կը միաւորէր մեծ իմաստութիւն ու վեհ բարձրութիւն, սրտի ազնուութիւն և բարութիւն, զգացման ուղղութիւն և նկարագրի զօրութիւն: Ասոր համար Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհանրական Արքահօր մեռնելովն 1876ին, Կրօնքին Ընդհանրական ժողովը Ս. Ղազարու մէջ խմբուելով, Միաբանութեան Գերագոյն Գլուխ ընտրեց զՀայր Կիրեղեան, որ նոյն միջոց 44 տարեկան էր: Քիչ վերջ ալ Պիոս Թ. ընծայեց իրեն Տրապիզոնի արքեպիսկոպոսական տիտղոսն ու աստիճանը: Այն ատենէն ի վեր Գերպ. Կիրեղեան մնաց միշտ իր Հօտին գլուխը, կառավարեց ամենամեծ խոհակաճութեամբ և արդարութեամբ 45 տարի, ամենուն սիրելի դասնալուծ, ամենէն մեծարուելով:

Իր վեհաշուք և պատկառելի կերպարանքը, ծերունիի հասու և ներահայեաց դիմագծով, ձիւնաթոյր մօրուրով շրջանակուած, շատ ծանօթ էր Վենետիկ ամէն անոնց՝ որ արթին ունեցած են ամենահանդիսաւոր տօնախմբութեանց միջոց, ինչպէս Ս. Մարկոսի Զանգակատան հիմնօրհնէքի արարողութեան և անոր բացման հանդիսին, հիաւքանչ նկատելու իր փառահեղ ներկայութիւնը, ծիրանի վերաբերուով ու յարգելի գլուխը պսակուած փակ թագով մը, նման արքայից թագին:

Առատաձեռն էր ու բարերար. շատ կը սիրէր իտալիան, նա մանաւանդ Վենետիկը: Վենետիկցին կը հրաշանար իր վրայ. իր Մխիթարեան որդիքը սաստիկ կը սիրէին զինքը՝ ձգուած իր խոր բարութեանէն. և մէկէ աւելի Վահագուններ իր անձին մասնաւոր յարգանք և բարեկամութիւն տածեցին: Ն. Վ. Մարգարիտա Իտալիոյ Մայր — Թագուհին ամէն անգամ Վենետիկ գալուն՝ զանց էր ընդ այցելութիւն տալ Գերպ. Կիրեղեանի, Ս. Ղազար կղզիին մէջ: Ուսպերթոյ թագաւորը շնորհած է իրեն Ս. Մարկոսի և Ղազարու Կարգերուն Հրամանատարութիւնը:

Պարկաստանի Դահլը Մուզաֆֆէր — էտ — տինը, մեծապէս հիացած Արքեպիսկոպոսին իմաստութեանն և բարութեան վրայ, պճնեց զինքը իր Կայսրութեան ամենամեծ շքանշանով, Առիւծի ու Արեւի կարգերու մեծ Ժապաւնով: Պատուուած է նաև Թրքական բազմաթիւ շքանշաններով, Օսմանիէ, Մէճիտիէ, Լյովկոբուլ, Մէարիֆ, և ղեռ ուրիշ շատ մը Կարգերու:

Գերապայծառ Կիրեղեան զիտցաւ նոր բարգաւաճումի առաջնորդել Մխիթարեան Միաբանութեան մշակոյթի հիմնարկութիւնները, որոնցմէ ելան բազմաթիւ կարող երիտասարդներ՝ գնահատուած արուեստներու և գիտութեանց մէջ: Երբ 1904ի ապրիլին, իր քահանայութեան յիսնամեան տօնախմբեց, Գերպ. Կիրեղեան փառաւորուեցաւ շրջնապատուած իր նախկին աշակերտներէն ու քաղքին եկեղեցական և քաղա-

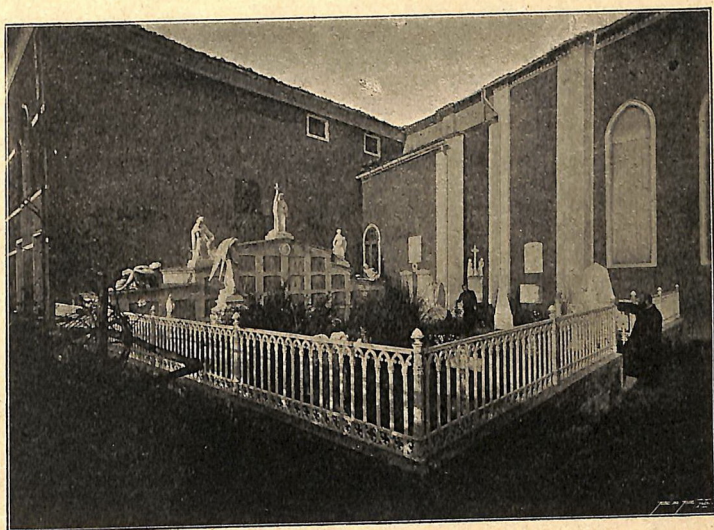
քական իշխանութիւններէն, որ նոյն օրը Ս. Ղազար եկած էին մատուցանելու իրենց մեծարանքն ու հիացումը:

Պատերազմի պայթելուն վէրերէն հեռանալով հաստատուեցաւ ձմեռը Բատուա, ու ամառը Ազոլայի բլուրներու ամառանոցներէն միոյն մէջ, սեփականութիւն Միաբանութեան. և այն օրէն վերջը հազիւ մէկ քանի կարճատեւ այցելութիւններ կատարեց մեր քաղքին:

Դեռ ընչ օր առաջ իրեն ընատուր առուգութեամբ կը պարապէր իր պաշտօնին սովորական գործերով: Իր մահուամբ ամենադառն սուգ մը զգաց Միւլթարեան Միաբանութիւնը: Իր մարմինը, առանց հանդիսական երեւթի, պիտի փոխադրուի Ս. Ղազար, և երեքշաբթի առտու, յետ մեծահանդէս արարողութեանց, պիտի թաղուի Վանքին նկարչական գերեզմանատան մէջ:

«Gazetta di Venezia»

1921, 4 Դեկտ.

Գերեզմանատուն Միւլթարեան Հարց

Ձան

Ան Արժեպետայ Արքայական Միջինական Մեծի Ուխտին Ա. Դպրարտ
Հոգեւոր Ց. Իսկապետ Արքայական Աթո. Իսկապետական
Ի քանակի Պատմութեան ժողով (որ՝ Ի Դեպ. Ի 1921).
(Ի Ա. Զեյնով):

Ի քանակի Արժեպետական
Գրական փայլեալ է որն Կէրպետն
Նշանները Մեծիկեանն
Արքայական Տանն Զանգարն Հայկեան
Տեղանք Բարի Ե Վարպետն
Ի Գործարարական Վարդ Որդեկան
Որպէսզար Հայր Երկրպետն
Սիրով փայլեալ Դոս Կերպետն : —

Արժեպետական Պէր Խանական
Բերաններն յէր քանակի
Հոգեւոր արքայական արք փայլեան
Ի Կեանքն Վա յ'արքան Սոբի Տան .
Արժ Մեծի յար արքանական
Պէրպետ Սեանն անկեանական
Արժանեանքն յ'արքան Խորան
Նշանք Երանքն արք ինչ Կ'արք Բան ,
Ծանկեանքն էրքն Կ'արքն ,
Ի Լեւոնն անք Կ'արքանական
Դոսանքն անքն Հոգեւոր Վանան : —

Ձեռնն Զոգեանքն յ'արքն արքանական ,
Օրհնեալ Երկն Կ'արքն Տեղանական .
Նշանքն է Կ'արքն Կ'արքանական ,
Եւ Զարքանքն է Կ'արքն Խորանն ,
Սիրով Կ'արքն Զարքն ՀԱՅ ԶԱՅ : —

Երկանպարդ Միջինական ,
Սոբի Կ'արքանական է Վերկեանական : —

Արժեպետական

Հոգ. Հոգ. Հոգեւոր Կ'արքն Ե Պէրպետն
Վարպետական Կ'արքն Վարպետն
Ի Զանն Արժեպետն
(Ի Կ'արքանական Կ'արքն Հոգեւոր)